

**รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา
ของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์**

**ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ นัยพินิจ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฐิรชญา มณีเนตร**

๑-๑๘๑๘๕๗๖๑

**คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2555**

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยสำหรับโครงการวิจัยเรื่องนี้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินโครงการวิจัยได้จนสำเร็จด้วยดี ขอขอบคุณผู้ที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และผู้ให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม ขอขอบคุณ คุณไพศาล แก้วบุตรดี จำสืบเอกจุฬา เจริญวงศ์ ดร.ภัทรพงษ์ เกริกสกุล และ ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร ที่ช่วยเก็บข้อมูลวิจัยในจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ร้อยเอ็ด และกาฬสินธุ์ และช่วยประสานงานในการจัดประชุมสนทนากลุ่ม

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณและขอยกคุณค่าทั้งหลายที่ได้รับจากงานวิจัยฉบับนี้ แต่ บิดา-มารดา สามีและบุตรธิดา บุรพจารย์ของข้าพเจ้าที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้มาตลอดหลายปี รวมทั้งผู้มีพระคุณทุกท่านที่ผู้วิจัยไม่ได้เอ่ยนามในที่นี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ นัยพินิจ
หัวหน้าโครงการวิจัย

บทคัดย่อ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ในการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวิจัยทั้งในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) ในการศึกษาเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์บริบทของเนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงบรรยาย ในการศึกษาเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร จำนวน 400 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่าศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบคือ 1) องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ 2) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) องค์ประกอบด้านที่พัก 4) องค์ประกอบด้านความปลอดภัย 5) องค์ประกอบด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว 6) องค์ประกอบด้านรายการนำเที่ยว และ 7) องค์ประกอบทางด้านสังคม

ในด้านของพฤติกรรมนักท่องเที่ยวพบว่า จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลลอยกระทง รองลงมาคือเดินทางมาวัดในเทศกาลสงกรานต์/ปีใหม่ เทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมามากที่สุดคือเดินทางมาวัดเพื่อการตักบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา สำหรับสิ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยววัดนั้น ซึ่งได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์ และการได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะต่างๆ

ในด้านรูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ผู้วิจัยสามารถสรุปออกเป็นสองส่วนคือ 1) ด้านกลยุทธ์การจัดการภายในวัด คือ ความคิด การบริหารงาน การปฏิบัติ และการสร้างอัตลักษณ์ และ 2) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวกับการจัดการภายนอก คือ การสนับสนุนจากภาครัฐ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อ	ข
สารบัญ	ค
สารบัญตาราง	ง
สารบัญภาพ	จ
บทที่ 1 บทนำ	
1. ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
2. คำถามงานวิจัย	3
3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
4. ขอบเขตของการวิจัย	3
5. นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
1. กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์	5
2. ความหมายของการท่องเที่ยว	6
3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว	7
4. พฤติกรรมการท่องเที่ยว	8
5. อัตลักษณ์	12
6. การท่องเที่ยวเชิงศาสนา	13
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย	20
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	21
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	23
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล	23
4. การวิเคราะห์ข้อมูล	24
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก	25
2. รูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยว เชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์	30

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา (ต่อ)	
3. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์	32
4. รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยว เชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์	37
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
1. สรุปผลการศึกษา	39
2. การอภิปรายผล	43
3. ข้อเสนอแนะ	44
บรรณานุกรม	45
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก : แบบสอบถาม	51
ภาคผนวก ข : รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม	55
ภาคผนวก ง : รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเชิญมาสนทนากลุ่ม	57

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัดในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์	23
ตารางที่ 2 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของเพศของกลุ่มตัวอย่าง	33
ตารางที่ 3 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มอายุของกลุ่มตัวอย่าง	33
ตารางที่ 4 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง	34
ตารางที่ 5 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	34
ตารางที่ 6 แสดงค่าจำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยว เชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์	35
ตารางที่ 7 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค	39

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 ภาพแสดงที่ตั้งกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์”	6
ภาพที่ 2 ภาพแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย	20

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวคือการพักผ่อนหย่อนใจโดยการเคลื่อนที่ในการทำกิจกรรมต่างๆซึ่งไม่ใช่ที่บ้านของตนเอง เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจเกิดขึ้น(Wall, 1997). การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมชั่วคราวของผู้คนโดยมีเหตุจูงใจของการท่องเที่ยวต่างกันไป โดยบางกิจกรรมก็ท่องเที่ยวเพื่อความสุขกายสบายใจ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น เพื่อนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนา หรืออาจจะมีเหตุผลอื่นอีกนานัปการ แต่ก็ล้วนเป็นกิจกรรมที่มีในทุกชาติทุกภาษาและมีการพัฒนาเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งรัฐบาลได้เล็งเห็นว่าเป็นช่องทางของการกระตุ้นให้เกิดการนำทรัพยากรในประเทศมาผลิตให้เป็นประโยชน์ทางเศรษฐกิจในอัตราทบทวี(สมชาย หิรัญกิจ, 2528: 60)

อัตราการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จะเห็นจากการเพิ่มขึ้นของรายได้ จาก 323.5 พันล้านบาท ในปี 2545 เป็น 547.8 พันล้านบาท และ 592.8 พันล้านบาท ในปี 2550 และ 2553 ตามลำดับ ในช่วงระยะเวลา 10 ปี ที่ผ่านมา (2545-2554) จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จาก 10.8 ล้านคน ในปี 2545 เป็น 14.6 ล้านคน ในปี 2551 และลดลงเหลือ 14.1 ล้านคน ในปี 2552 ซึ่งน่าจะเป็นผลมาจากหลายๆ ปัจจัยเช่น การแข็งค่าของเงินบาท ราคาน้ำมันปรับตัวสูงขึ้น มาตรการปรับขึ้นภาษีการบิน การเกิดข้อพิพาทระหว่างประเทศไทย-กัมพูชา ความไม่มั่นใจในสถานการณ์ทางการเมืองของไทย และการเกิดภัยธรรมชาติ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในปี 2553 ประเทศไทยก็ยังได้รับการโหวตจากคนทั่วโลกกว่า 16,000 คน ให้กรุงเทพมหานคร เป็นเมืองที่น่าท่องเที่ยวมากที่สุดในโลก “ World ,s Best City ” ที่จัดโดยนิตยสารที่มีชื่อเสียงของสหรัฐอเมริกาชื่อ Travel & Leisure โดยแหล่งท่องเที่ยวที่คนไทยนิยมไปเที่ยวมากที่สุด คือแหล่งท่องเที่ยว ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 33.3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัด ศาสนสถาน และสถานที่ปฏิบัติธรรมจำนวนมาก มีเกจิอาจารย์ชื่อดังจำนวนมากที่เป็นที่เลื่อมใสและศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลายมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก (Alternative tourism) และการท่องเที่ยวทางเลือกดังกล่าวมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดย สุดาพิทย์ นันทโชค (2555) ได้อธิบายว่า ในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือ ทัวร์ไหว้พระทาบุญ ณ วัดสำคัญต่างๆ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวในกลุ่มความสนใจพิเศษที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากในประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะตามคตินิยมเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทาบุญ บริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต

และสร้างจิตใจที่ผ่องใส มาสู่ผู้ปฏิบัตินั่นเอง โดยจะเห็นได้ว่า "วัด" เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรม และวิถีชีวิตของท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้วัดจะจัดว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่งแล้ววัดยังเป็นสถานที่ทำบุญในโอกาสต่างๆ ทั้งงานทำบุญที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรงและงานมงคลและงานอวมงคลของชาวบ้าน หรืออาจเรียกได้ว่าวัดมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวไทยเนื่องจากวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ เป็นกลุ่มจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัด 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์เป็นพื้นที่ที่มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดจำนวนมาก และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น วัดหนองแวง พระอารามหลวง จังหวัดขอนแก่น วัดกลางมิ่งเมือง พระอารามหลวง จังหวัดร้อยเอ็ด อย่างไรก็ตาม สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาและประวัติศาสตร์ดังกล่าวยังไม่ได้ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ขาดการพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ และมีปัญหาทางด้านการบริหารจัดการ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีสภาพเสื่อมโทรมลงและทำให้รายได้จากการท่องเที่ยวของชุมชนในบริเวณดังกล่าวมีรายได้ลดต่ำลง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างมาก

เนื่องด้วยการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกแบบใหม่ที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มผู้อาวุโสที่ให้ความสนใจเป็นอย่างมากเพราะเป็นคุณค่าทางจิตใจที่ได้รับ ซึ่ง วัชรภรณ์ ระยับศรี (2551) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวมีความเห็นว่า ศิลปกรรมไทยเป็นสิ่งควรช่วยกันอนุรักษ์และศึกษา โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบได้แก่ การเที่ยวชมศิลปกรรมความสวยงามของวัด และประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาเที่ยววัดคือ การได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสบายใจ และได้พัฒนาจิตใจให้สงบ ดังนั้นเพื่อเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวเพื่อให้สามารถมีศักยภาพเพิ่มมากขึ้น สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและท้องถิ่น ทำให้เกิดการกระจายและขยายตลาดการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ เช่น วัยกลางคน และวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ต่อไปในอนาคต ดังนั้นการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาเพื่อวินิจฉัยและพัฒนากการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

2. คำถามวิจัย

1. รูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์เป็นอย่างไร
2. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์เป็นอย่างไร
3. รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์เป็นอย่างไร

3. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์
3. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

4. ขอบเขตของการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ เจ้าหน้าที่และผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

พื้นที่ศึกษาคือวัดและศาสนสถานในเขตของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งประกอบไปด้วย จังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์

5. นิยามศัพท์

กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ หมายถึง กลุ่มจังหวัดซึ่งประกอบไปด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด จังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดกาฬสินธุ์

การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของคนจากที่แห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่ง เป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อการพักผ่อน หรือหาความรู้ซึ่งครอบคลุมถึงการเดินทางเพื่อธุรกิจตราบที่ผู้เดินทางยังมีได้ตั้งหลักแหล่งถาวร และไม่ได้รับรายได้เพื่อยังชีพจากเจ้าของถิ่นปลายทางโดยการท่องเที่ยวยังเป็นผลรวมของประสบการณ์พิเศษกับสัมพันธภาพซึ่งเกิดจากการเดินทางและการพักผ่อนต่างถิ่นเป็นการชั่วคราวโดยมิได้ประกอบอาชีพ

การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางเพื่อศึกษาศาสนาหรือลัทธิต่างๆ โดยให้ความสำคัญกับการฝึกจิต ปฏิบัติธรรม ซึ่งมีทั้งที่อยู่ในศาสนสถาน เช่น วัด สำนักสงฆ์ และที่ใช้รีสอร์ท เป็นสถานที่จัดอบรม

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว และผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆ ของอนุชนรุ่นหลัง ด้วย เพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามตามสุนทรียภาพ ในขณะเดียวกันก็สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศเอาไว้ด้วย

การจัดการเชิงกลยุทธ์ หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กรในระยะสั้นและระยะยาว จากนั้นจึงวางแผนทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานตามพันธกิจ อันนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้

อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะ หรือลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับงานวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์
2. ความหมายการท่องเที่ยว
3. องค์ประกอบการท่องเที่ยว
4. พฤติกรรมการท่องเที่ยว
5. อัตลักษณ์
6. การท่องเที่ยวศาสนสถาน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. กลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

จากข้อมูลของ สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (2554) ได้อธิบายไว้ว่า กลุ่มจังหวัด ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ หรือกลุ่ม “ร้อยแก่นสารสินธุ์” เป็นกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง มีพื้นที่รวมกันประมาณ 31,423 ตารางกิโลเมตร (19,639,296 ไร่) คิดเป็นร้อยละ 18.6 ของพื้นที่ทั้งหมดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบ มีภูเขาเตี้ยสลับทางด้านทิศเหนือของร้อยเอ็ดและขอนแก่น และด้านทิศตะวันออกของจังหวัดกาฬสินธุ์มีเทือกเขาภูพาน การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ได้แก่ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติที่โดดเด่น เช่น พระธาตุขามแก่น ปราสาทเปือยน้อย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น (ขอนแก่น) พระธาตุนาดูน (มหาสารคาม) ปรากฏู กู่กาสิงห์ พระมหาเจดีย์ชัยมงคล (ร้อยเอ็ด) พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเมืองกาฬสินธุ์ พระพุทธรูปสถานภูพาน พระธาตุยาคู (กาฬสินธุ์) ส่วนแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติภูผาม่าน อุทยานแห่งชาติภูเวียง เขื่อนอุบลรัตน์ บึงแก่นนคร (ขอนแก่น) วนอุทยานโกสัมพี ป่าดุนลำพัน (มหาสารคาม) บึงพลาญชัย

วนอุทยานผาน้ำย้อย (ร้อยเอ็ด) พิพิธภัณฑิ์ไดโนเสาร์ศูนย์สิริธร เขื่อนลำปาว แหลมโนนวิเศษ (กาฬสินธุ์) โดยภาพแสดงที่ตั้งของกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาพแสดงที่ตั้งกลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์”

ที่มา : สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (2554)

2. ความหมายของการท่องเที่ยว

เสรี วังสีไพจิตร (2534 : 17) ได้ให้ความหมายของ “การท่องเที่ยว” ว่าหมายถึงผลรวมของปรากฏการณ์และความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ รัฐบาล และชุมชนที่เป็นเจ้าของบ้านในกระบวนการดึงดูดใจและให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน Kelly (1986) ได้อธิบายไว้ว่า “การท่องเที่ยวคือการพักผ่อนหย่อนใจโดยการเคลื่อนที่ในการทำกิจกรรมต่างๆซึ่งไม่ใช่ที่บ้านของตนเอง เพื่อทำให้เกิดความพึงพอใจเกิดขึ้น” และ Hall and Page (2000) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า ปัจจุบันมีการเดินทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิเช่นการเดินทางเพื่อทำงาน สามารถอธิบายถึงการท่องเที่ยวได้หรือไม่ เช่นผู้ที่ไปโกด์ หรือผู้นำนักท่องเที่ยวในการเดินทางไปตามสถานที่ต่างๆถือว่าไปเพื่อท่องเที่ยวหรือไม่ หรือการที่การเดินทางของผู้ที่ทำงานอยู่ในสายการบินต่างๆ หรือผู้ที่ทำงานอยู่ในกิจการเกี่ยวกับการโรงแรมและการท่องเที่ยว นับเป็นนักท่องเที่ยวหรือไม่ เพราะฉะนั้นจากแนวคิดนี้ การท่องเที่ยวอาจจะรวมถึงการเดินทางเพื่อประกอบธุรกิจ เพราะการเดินทางไปประกอบธุรกิจก็มีโอกาสได้พักผ่อนเช่นกัน

การท่องเที่ยวประกอบด้วยองค์ประกอบสามประการคือ 1) การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นๆ เป็นการชั่วคราว 2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ และ 3) เป็นการเดินทางด้วย

วัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้(นิคม จารุมณี, 2544) นอกจากนั้น Weaver and Lawton (2002) ได้ให้นิยามของคำว่า ท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวคือ ผลรวมของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและการเกิดขึ้นของความสัมพันธ์ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง นักท่องเที่ยว เจ้าบ้านในสถานที่ของรัฐ เจ้าบ้านในสถานที่เอกชน รัฐบาล มหาวิทยาลัย วิทยาลัย ชุมชน และองค์กรอิสระต่างๆ ในกระบวนการของความสนใจ การขนส่ง การพักอาศัย และการจัดการการท่องเที่ยว และผู้มาเยี่ยมเยือนอื่นๆ

โดยสรุป การท่องเที่ยวรวมไปถึงการเดินทางทุกชนิด ที่เดินทางไปจากที่พักอาศัยโดยปกติ ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อพักผ่อน ท่องเที่ยว เยี่ยมเพื่อน เยี่ยมญาติ หรือการเดินทางเพื่อไปทำธุรกิจ และการเดินทางเพื่อไปปฏิบัติงานก็ถือเป็นการท่องเที่ยวเช่นกัน เพราะการเดินทางทั้งหมดนั้นก็ทำให้เกิดการพักผ่อนและสร้างความสุขสำราญให้เกิดขึ้นแก่ผู้เดินทาง ได้เช่นกัน

3. องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ได้อธิบายถึงองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบไปด้วย 4 องค์ประกอบคือ 1) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเช่น สถานที่ หรือเหตุการณ์ โบราณสถาน เป็นต้น 2) เส้นทางคมนาคมเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว และ 4) การจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในส่วนของ ธนกฤต สังข์เฉย (2550) ได้อธิบายว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จนั้น แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 5 ประการคือ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) ความสามารถในการเข้าถึง 3) สิ่งอำนวยความสะดวก 4) ที่พัก และ 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนั้น บุชบา สิทธิการ สิริวัฒนา ไจมา และ จันทอน คำแสน (2549) ได้อธิบายถึงสิ่งที่ต้องพิจารณา 2 องค์ประกอบที่สำคัญต่อการท่องเที่ยวคือ ที่พักในแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยว และ Buhalis (2000) ได้อธิบายคุณลักษณะขององค์ประกอบของการท่องเที่ยวจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะ 6 ประการ คือ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก รายการนำเที่ยวที่มีอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว และบริการเสริมเพื่อการท่องเที่ยว

Wall and Mathieson (2006) ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์หลายๆ อย่างที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนที่และการพักอาศัยในแหล่งท่องเที่ยวนอกสถานที่หรือถิ่นที่อยู่อาศัยปกติ ซึ่งจะต้องประกอบไปด้วยสามส่วนที่สำคัญคือ 1) องค์ประกอบที่เป็นพลวัต เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว และทัศนคติเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทาง 2) การพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว คือปฏิสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและ

สังคมของแหล่งท่องเที่ยว และ 3) ส่วนประกอบของผลลัพธ์ เกิดจากผลของส่วนประกอบสองส่วนข้างต้น ที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม

ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์ (2537 :41) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของทรัพยากรท่องเที่ยวว่า ประกอบด้วย 3As คือ A1 สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สามารถตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจของนักท่องเที่ยวได้ และสิ่งดึงดูดใจนี้จะแตกต่างกันไปตามประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว ต่อมาคือ A2 สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกได้แก่ ระบบสื่อสาร ความปลอดภัย โครงสร้างพื้นฐาน กระบวนการตรวจคนเข้าเมืองที่สะดวกรวดเร็วให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวด้วยความสะดวก สบายและประทับใจเพราะจะส่งผลต่อการใช้เวลาท่องเที่ยวที่ยาวนานขึ้น และ A3 การเข้าถึง (Accessibility) ทรัพยากรท่องเที่ยวต้องมีเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรเที่ยวนั้น ๆ และเชื่อมโยงกับแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวใกล้เคียง

นิลวัจน์ อังศุธนมาลี (2551) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี โดยผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการตัดสินใจไปท่องเที่ยวกับการคือ องค์ประกอบด้านความปลอดภัยมีอิทธิพลในระดับมากที่สุด องค์ประกอบด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว และด้านสภาพแวดล้อมมีอิทธิพลในระดับมาก ส่วนองค์ประกอบด้านสินค้าของที่ระลึกมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเดินทางไปท่องเที่ยวในระดับปานกลาง

สรุปองค์ประกอบของการท่องเที่ยวมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการศึกษาเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เพื่อรองรับการเติบโตของการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต โดยผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญคือ สิ่งดึงดูดใจให้ไปเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการในแหล่งท่องเที่ยว

4. พฤติกรรมการท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, หน้า 142-145) ได้ให้ความหมาย พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจท่องเที่ยวว่า หมายถึงปฏิกิริยาของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการได้รับหรือการใช้บริการทางการท่องเที่ยว รวมทั้งขบวนการต่างๆ ในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งกระบวนการตัดสินใจประกอบด้วย 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. การส่งเสริมตลาดทางการท่องเที่ยว (Tourism Promotion) เป็นการอำนวยความสะดวกข้อมูลการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายโดยผ่านสื่อต่าง ๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำให้นักท่องเที่ยวได้รับข่าวสารทางการท่องเที่ยวเหล่านั้น เช่น จากหนังสือพิมพ์ จากนิตยสาร จาก

องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว จากบริษัทนำเที่ยว จากบริษัทการบิน จากญาติมิตร เป็นต้น ข้อมูลทางการท่องเที่ยวอาจเป็นข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ ที่พัก การคมนาคม ความปลอดภัย ฯลฯ ซึ่งการส่งเสริมตลาดทางการท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

2. ความต้องการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแต่ละคน (Need) เมื่อนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบข้อมูลทางการท่องเที่ยวแล้ว ก็จะก่อให้เกิดความต้องการท่องเที่ยวขึ้นภายในจิตใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคน ทั้งนี้ นักท่องเที่ยวต้องการเสริมสิ่งที่ขาดไปหรือเพิ่มรสชาติให้กับชีวิต เช่น เกิดความอยากเที่ยว อยากเปลี่ยนบรรยากาศต้องการเดินทางท่องเที่ยวให้ได้เห็นสิ่งใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสบการณ์ เป็นต้น โดยปกติแล้วนักท่องเที่ยวส่วนมากต้องการไปยังแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ค่าครองชีพถูก การบริการได้มาตรฐาน มีความสะดวกสบายและปลอดภัยในการท่องเที่ยว

3. สิ่งจูงใจสำหรับนักท่องเที่ยว (Motivation) เป็นแรงกระตุ้นให้อยากท่องเที่ยวซึ่งเกิดจากปัจจัย 2 ประการ คือ Push Factor เป็นสภาพเงื่อนไขมากระตุ้นผลักดันให้เกิดความต้องการหลีกเลี่ยงจากความจำเจซ้ำซากในชีวิตประจำวันเพื่อไปท่องเที่ยว และ Pull Factor เป็นสภาพเงื่อนไขที่ดึงดูดใจให้ไปชมแหล่งท่องเที่ยวหรือร่วมกิจกรรมทางการท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งสิ่งจูงใจออกได้เป็น 4 ประการ คือ 1) สิ่งจูงใจทางด้านกายภาพ (Physical Motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการพักผ่อนทางร่างกายและจิตใจให้สดชื่น รักษาบำรุงสุขภาพ เช่น การอาบน้ำแร่ การร่วมกิจกรรมกีฬา เป็นต้น 2) สิ่งจูงใจด้านวัฒนธรรม (Culture Motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการอยากรู้จักวัฒนธรรมของประเทศที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน รวมทั้งการดำเนินชีวิต ศิลปะ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ เทศกาลต่างๆ เป็นต้น 3) สิ่งจูงใจด้านส่วนตัว (Personal Motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการส่วนตัว เช่น เดินทางไปเยี่ยมญาติมิตร การไปจาริกแสวงบุญ เป็นต้น 4) สิ่งจูงใจด้านสถานภาพและชื่อเสียง (Perstige and Status Motivation) เป็นแรงกระตุ้นที่เกิดจากความต้องการพัฒนาระดับตัวเองให้สูงขึ้นและสร้างชื่อเสียงเช่น การเข้าร่วมประชุม การเข้าร่วมแข่งขันกีฬา การศึกษาต่อต่างประเทศ เป็นต้น

4. การตัดสินใจของนักท่องเที่ยว (Decision Making) นับว่าเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวมาก เมื่อผู้ประสงค์จะเดินทางท่องเที่ยวได้รับข้อมูลทางการท่องเที่ยวแล้ว เกิดความต้องการอยากท่องเที่ยวขึ้น อีกทั้งเกิดแรงกระตุ้นจากสิ่งจูงใจ จะทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยว (Tourist Image) ของแต่ละท้องถิ่นขึ้น เพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจว่าจะไปท่องเที่ยวที่ไหนที่ดีที่สุด โดยคำนึงถึงการประหยัด ปลอดภัย สะดวกสบาย และความอภิรมย์มากที่สุดเป็นเกณฑ์ ภาพลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวอาจปรากฏทั้งในลักษณะบวกหรือลบก็ได้ ปัจจัยในการตัดสินใจท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประกอบด้วย จะไปท่องเที่ยวที่ไหน จะไปท่องเที่ยวเมื่อไร จะไปท่องเที่ยวโดยทางใด (บก เรือ อากาศ) จะไปท่องเที่ยวกับใคร จะไปท่องเที่ยวนานเท่าไร

จะไปท่องเที่ยวเพื่ออะไร จะไปพักผ่อนในสถานที่ประเภทไหน และจะไปท่องเที่ยวแต่ละสถานที่กี่วัน เป็นต้น

5. การวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยว (Planning for Expenditure) โดยปกติเมื่อตัดสินใจจะไปสถานที่ท่องเที่ยวใด ก็จะต้องศึกษาค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ยิ่งถ้าไปท่องเที่ยวต่างประเทศ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก ก็ต้องเตรียมเก็บเงินไว้ จึงต้องมีการวางแผนก่อน 1 - 2 ปี ในการวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยว จะต้องวางแผนค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่จะเกิดขึ้นในการท่องเที่ยว สถานที่นั้นๆ เช่น ค่าพาหนะเดินทาง ค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายซื้อของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งการวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยวนี้เราอาจขอความช่วยเหลือจากธุรกิจนำเที่ยวมาใช้เป็นแหล่งข้อมูลในการวางแผนค่าใช้จ่ายการท่องเที่ยว

6. การเตรียมการเดินทาง (Travel Preparation) เมื่อตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่แน่นอน และมีการวางแผนค่าใช้จ่ายเสร็จหมดแล้ว ในขั้นนี้ผู้จะเดินทางท่องเที่ยวก็ต้องเตรียมตัวในเรื่องการจองตั๋วพาหนะที่จะเดินทาง การจองรายการท่องเที่ยว การยืนยันการเดินทาง จัดทำเอกสารการเดินทาง เช่น หนังสือเดินทาง (Passport) การอนุญาตเข้าประเทศ (Visa) เป็นต้น นอกจากนั้นยังต้องเตรียมเสื้อผ้าและของใช้จำเป็นในระหว่างเดินทาง การแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ตลอดจนการเตรียมการเรื่องสุขภาพและการกิจส่วนตัว

7. การเดินทางท่องเที่ยว (Travel) เป็นการออกเดินทางจากบ้านเพื่อท่องเที่ยว จนกระทั่งท่องเที่ยวเสร็จแล้วกลับถึงบ้าน โดยจะมีการประเมินผลการท่องเที่ยวเป็นระยะๆ ตามประสบการณ์ที่ได้รับ เริ่มตั้งแต่ยานพาหนะที่นำไปสู่จุดหมายปลายทางหรือแหล่งท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมต่างๆ ตลอดจนด้านที่พัก ด้านอาหาร และอื่นๆ เพื่อประเมินผลการเดินทางท่องเที่ยวครั้งนี้ว่าเป็นที่น่าพอใจหรือไม่ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความคิดเห็นการเดินทางในครั้งต่อไป หรืออาจบอกต่อให้บุคคลอื่นเดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ หรือบอกต่อบุคคลอื่นไม่ให้มาท่องเที่ยวสถานที่แห่งนี้

8. ประสบการณ์นักท่องเที่ยว (Experience) เมื่อนักท่องเที่ยวได้มีการประเมินผลการเดินทางท่องเที่ยว อาจเป็นสถานที่ สภาพแวดล้อม ผู้คน การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก ก็จะได้ผลของประสบการณ์ท่องเที่ยว ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ 1) มีความพึงพอใจ เป็นประสบการณ์ทางบวก (Positive) ที่นักท่องเที่ยวได้รับหรือสัมผัสสิ่งต่างๆ ในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ คน สภาพแวดล้อม การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ปรากฏผลการประเมินว่านักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ 2) ไม่มีความพึงพอใจ เป็นประสบการณ์ทางลบ (Negative) ที่นักท่องเที่ยวได้รับหรือสัมผัสสิ่งต่างๆ ในขณะที่เดินทางท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นสถานที่ คน สภาพแวดล้อม การบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ปรากฏผลการประเมินว่านักท่องเที่ยวไม่มีความพึงพอใจ

9. ทศคติของนักท่องเที่ยว (Attitudes) เมื่อนักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์จากการท่องเที่ยวแล้ว ก็จะเกิดทัศนคติต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ ถ้าหากว่านักท่องเที่ยวได้รับความพึงพอใจก็จะมีทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ อาจทำให้เขากลับมาท่องเที่ยวอีกครั้ง หรือบอกเล่าให้บุคคลอื่นมาท่องเที่ยว ถ้าหากนักท่องเที่ยวได้รับความไม่พึงพอใจ ก็จะมีทัศนคติไม่ดีต่อการท่องเที่ยวครั้งนี้ อาจทำให้ไม่อยากเดินทางมาท่องเที่ยวอีก หรือบอกเล่าให้บุคคลอื่นไม่อยากเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วย

พชรวาลี พิเสฏฐศลาศัย (2553) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อตลาดน้ำบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่บุคคลที่ร่วมเดินทางมาเที่ยวกับนักท่องเที่ยวคือสามีหรือภรรยา รองลงมาคือเพื่อน ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวครั้งละไม่เกิน 1,000 บาท สาเหตุในการมาเที่ยวตลาดน้ำบางน้อยของนักท่องเที่ยวเพราะต้องการชมวิถีชีวิตริมคลอง จำนวนสมาชิกที่ร่วมเดินทางมาเที่ยวด้วยครั้งละ 2-5 คน นิยมมาท่องเที่ยวในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ นักท่องเที่ยวมีความสนใจภูมิทัศน์หรือบรรยากาศ รู้จักตลาดน้ำบางน้อยจากญาติหรือเพื่อนแนะนำ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 97) ได้วิเคราะห์พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมา โดยพบว่านักท่องเที่ยวจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) นักท่องเที่ยวที่เคยชอบไปท่องเที่ยวตามลำพังหรือเฉพาะในกลุ่มครอบครัว จะเปลี่ยนไปชอบการเดินทางท่องเที่ยวกับกลุ่มอื่นแทน 2) นักท่องเที่ยวที่เคยชอบใช้บริการมัคคุเทศก์จะเปลี่ยนไปชอบใช้หนังสือแนะนำการเดินทางท่องเที่ยวแทน 3) นักท่องเที่ยวที่เคยได้รับการจูงใจในการท่องเที่ยวจากคำบอกเล่าของญาติมิตร ก็เปลี่ยนไปเป็นได้รับการจูงใจจากการอ่านบทความ ที่เล่าถึงการท่องเที่ยวหรือภาพยนตร์สารคดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแทน 4) นักท่องเที่ยวที่เคยเน้นการกินอยู่ที่หรูหราเป็นจุดสำคัญในการท่องเที่ยวก็เปลี่ยนไปเป็นการกินอยู่อย่างธรรมดา แต่เน้นการหาความสนุกสนานเพลิดเพลินให้ได้มากที่สุดแทน

สายทิพย์ บัวเผือก (2550) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไทยที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุ 25-34 ปี สถานภาพโสด การศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่มีอาชีพข้าราชการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ รายได้ต่อเดือน 10,001-20,000 บาท สำหรับพฤติกรรมในการมาท่องเที่ยว คือส่วนใหญ่เดินทางมาโดยรถยนต์ โดยนิยมมากับเพื่อน และจะมาในช่วงวันหยุดเสาร์-อาทิตย์ ในด้านความพึงพอใจสูงสุดของนักท่องเที่ยวชาวไทย คือแหล่งสินค้าพื้นเมืองที่ระลึก และแนวโน้มพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยคืออาจจะกลับมาเที่ยวอีก

สมภารณ์ คงเจริญกาย (2548) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า ผู้เข้ามาท่องเที่ยวรู้จักสถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาจากการแนะนำของญาติและเพื่อน จะ

เข้ามาท่องเที่ยวเฉลี่ยอยู่ที่จำนวน 2-4 ครั้ง ในช่วงวันเสาร์และวันอาทิตย์ โดยรถยนต์ส่วนตัว และผู้เข้ามาท่องเที่ยวมักจะใช้จ่ายซื้อของเบ็ดเตล็ดเฉลี่ยไม่เกิน 1,000 บาท ลักษณะการท่องเที่ยวตามสถานที่เป็นการเดินเท้า มุ่งเน้นความสนใจด้านโบราณสถาน ส่วนการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดกลุ่มผู้เข้ามาท่องเที่ยวคือ การจัดงานมรดกโลก โดยรับทราบข้อมูลจากวารสารการท่องเที่ยว และผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่จะกลับมาเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาอีกครั้ง ในด้านสถานที่ การอำนวยความสะดวก และการบริการ ส่วนใหญ่ผู้เข้ามาท่องเที่ยวมีระดับความพึงพอใจมาก ซึ่งการศึกษาที่แตกต่างกันทำให้เกิดระดับความพึงพอใจที่แตกต่างกัน ส่วนพฤติกรรมความถี่ในการเข้ามาท่องเที่ยว การเดินทาง ลักษณะค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายที่ใช้ และการกลับมาท่องเที่ยวอีกครั้งที่ต่างกัน ทำให้ผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวมีระดับ

สรุปการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ทั้งด้านภูมิหลัง ทักษะคติ ของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาวางแผนพัฒนาและปรับปรุงทางการท่องเที่ยวให้เหมาะสมและเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวเมื่อเราทราบพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวแล้วก็สามารถนำมาวางแผนการตลาด เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ต่อไป

5. อັดลัษณั์

อภิญญา เฟื่องฟูสกุล (2546) ได้อธิบายไว้ว่า อັดลัษณั์คือคุณสมบัตินักท่องเที่ยวหรือสิ่งของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และเป็นคุณสมบัตินักท่องเที่ยวเฉพาะของสิ่งนั้น โดย เกศกนก ชุมประดิษฐ์ (2549) ได้อธิบายว่า กระบวนการสร้างอັดลัษณั์จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) ต้องทราบกระบวนการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับอັดลัษณั์ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในการทำหน้าที่ของอັดลัษณั์ที่จะอธิบายถึงลักษณะของสิ่งที่มีความแตกต่างกัน
- 2) อັดลัษณั์จะต้องเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบสำคัญของการเป็นสมาชิกในสังคม
- 3) อັดลัษณั์มักมีรากฐานมาจากสิ่งที่เป็นธรรมชาติอาทิ เชื่อชาติ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ รวมไปถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาต่างๆ
- 4) อັดลัษณั์มักจะนำไปเกี่ยวพันกับสิ่งต่างๆ อันนำไปสู่การใช้สัญลักษณ์
- 5) อັดลัษณั์เป็นสิ่งที่ช่วยให้สังคมดำรงอยู่ และเป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นเงื่อนไขทางสังคมในการจำแนกบุคคลที่ไม่ใช่พวกเดียวกันออกไป
- 6) การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมและการใช้สัญลักษณ์ เป็นสิ่งที่ใช้แยกแยะลักษณะที่มีความแตกต่างออกไปจากกลุ่ม จัดเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้อັดลัษณั์ดำรงอยู่
- 7) กระบวนการสร้างแนวคิดเกี่ยวกับอັดลัษณั์ มักจะสัมพันธ์กับระบบการแบ่งชนชั้นทางสังคม เพื่อแสดงว่า นั่นพวกเขา นี้พวกเรา

- 8) การทำให้เห็นความแตกต่างนั้น ยังอยู่ในสภาวะที่คลุมเครือไม่ชัดเจน
- 9) อັตลัษณ์ ยังเป็นสิ่งที่ไม่มีความเป็นเอกภาพ นั้นเป็นเพราะเงื่อนไขต่างๆ ที่นำมาใช้นั้นเอง
- 10) อັตลัษณ์เป็นการที่ยังคงอธิบายให้เห็นว่า เพราะเหตุใดผู้คนในสังคมยังยึดติดอยู่กับอັตลัษณ์เหล่านั้น

นอกจากนั้น ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) กล่าวว่าอັตลัษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นลอยๆ ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่เกิดจากการสร้างของวัฒนธรรมในช่วงเวลาหนึ่ง และวัฒนธรรมก็เป็นสิ่งก่อสร้างทางสังคม (social construct) นอกจากนี้วัฒนธรรมก็ไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว หากแต่มีรูปแบบเป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (circuit of culture) ดังนั้นอັตลัษณ์ทั้งหลายจึงมีกระบวนการถูกผลิต (produced) ให้เกิดขึ้น สามารถถูกบริโภค (consumed) และถูกควบคุมจัดการ (regulated) อยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น และทั้งนี้ยังมีการสร้างความหมายต่างๆ (creating meanings) ผ่านทางระบบต่างๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (symbolic systems of representation) ที่เกี่ยวกับตำแหน่งแห่งที่ต่างๆ ทางอັตลัษณ์อันหลากหลายที่เราเลือกใช้ หรือนำเอามาสร้างเป็นอັตลัษณ์ของตนเอง

โดยสรุป การสร้างอັตลัษณ์สำหรับศาสนาสถานเพื่อเป็นจุดดึงดูดการท่องเที่ยวมีความจำเป็นเป็นอย่างมาก เพราะจะกลายเป็นจุดเด่นและข้อแตกต่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสนาสถานนั้น อັตลัษณ์เกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ทั้งระหว่างบุคคลในสังคมและภายในตัวบุคคลเอง ในแต่ละบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งอาจมีอັตลัษณ์ที่หลากหลาย แต่จะมีการเลือกเอาเพียงอັตลัษณ์ใดอັตลัษณ์หนึ่งที่ตนยอมรับเพื่อนำมาใช้ภายใต้เงื่อนไขของบริบทในช่วงเวลาและพื้นที่ และอັตลัษณ์นี้อาจถูกกำหนดได้ทั้งจากบุคคลเป็นผู้กำหนดตนเองหรือถูกกำหนดตำแหน่งแห่งที่ของบุคคลโดยสังคมก็ได้ การกำหนดอັตลัษณ์นี้เกิดขึ้นบนพื้นฐานกระบวนการคิดเกี่ยวกับระบบของความแตกต่าง ระบบของความหลากหลาย และการแสดงตัวตนของบุคคลหรือของสิ่งนั้นเพื่อเชื่อมโยงกับสังคมต่อไป

6. การท่องเที่ยวเชิงศาสนา

เขาวนิศ เต็งไตรรัตน์ (2554) ได้อธิบายไว้ว่า ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ “กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงธรรมะ” หรือ “ทัวร์ไหว้พระ” ณ วัดสำคัญต่างๆ นับเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มาแรง และได้รับความนิยมอย่างยิ่งในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะตามคติความเชื่อที่ถือว่าการได้มาสักการะสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ร่วมทำบุญบริจาคทาน จะนำความเป็นสิริมงคลมาสู่ชีวิต และสร้างจิตใจที่ผ่องใสมาสู่ผู้ปฏิบัติ ซึ่งวัดเป็นศาสนาสถานหรือสถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งประกอบด้วยบริเวณ 2 เขต คือ เขตพุทธาวาส อันเป็นที่ตั้งของพระวิหาร พระอุโบสถ เจดีย์และพระปรางค์ ฯลฯ ส่วนเขตสังฆาวาส จะเป็นที่ตั้งของกุฏิหรือที่อยู่ของพระสงฆ์ ศาลาการเปรียญ หอไตร หอฉัน หรือ หอสวด

มนต์ ในสมัยโบราณวัดอาจไม่จำเป็นต้องมีอาคารถาวร แต่มักใช้สถานที่ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ หรืออาคารที่มีอยู่แล้วตามความจำเป็น แต่เมื่อมีพระหรือนักบวชในศาสนามากขึ้น ทำให้ต้องมีศาสนสถาน ที่ก่อสร้างขึ้นอย่างถาวรเพื่อประกอบศาสนกิจและประเพณีต่างๆ ของท้องถิ่น และหากผู้สร้างมีอำนาจบารมีสูงในระดับผู้ปกครองประเทศ หรือพระมหากษัตริย์ก็ย่อมจะก่อสร้างอย่างประณีตใหญ่โตและตกแต่งอย่างวิจิตรด้วยวัสดุที่มีค่าด้วยฝีมือช่างชั้นสูง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า “วัด” นอกจากจะเป็นศาสนสถานแล้ว ยังนับเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมและวิถีชีวิตของท้องถิ่น อันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชนด้วย

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 46-50) ได้อธิบายรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเชื่อไว้ว่ามีกิจกรรมดังต่อไปนี้ 1) ประเพณีและเทศกาลเกี่ยวกับความเชื่อในท้องถิ่น การท่องเที่ยวตามความเชื่อ ค่านิยมในท้องถิ่น หรืออิทธิพลทางศาสนา เช่น งานตายาย่าน ไหว้พระจันทร์ ลากพระ ประเพณีและเทศกาลเหล่านี้ทำให้เกิดฤดูกาลท่องเที่ยวจากความนิยมของนักท่องเที่ยว 2) ศาสนสถานซึ่งใช้เป็นที่พักพิง/ทำพิธีกรรมทางศาสนาของแต่ละศาสนา ศาสนสถานในศาสนาพุทธคือวัด อันหมายรวมถึงปูชนียสถานเพื่อเป็นที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูป และพระบรมธาตุ เช่นโบสถ์ วิหาร ศาลา เจดีย์ พระปรารักษ์ ศาสนสถานในศาสนาอิสลามคือสุเหร่า/มัสยิด ศาสนสถานในศาสนาขงจื้อคือ ศาลเจ้า หรือมูลนิธิทางศาสนา และศาสนสถานในศาสนาเต๋า 3) ศาสนวัตถุเช่นพระพุทธรูป พระพุทธเจ้า พุทธสาวก เกจิอาจารย์ พระพรหม พระนารายณ์ พระศิวนะ พระลักษมี พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระสังกัจจาย เทพเจ้าจีน เช่น เทพกวนอู เทพจิ้งจก เทพนาจา ศาสนวัตถุดังกล่าวอาจประดิษฐานในศาสนสถานหรือในที่สาธารณะ 4) ปูชนียวัตถุเช่น ราชานุสาวรีย์บูรพกษัตริยาธิราช พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และราชานุสาวรีย์ พลเรือเอก พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ 5) สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา ปาฏิหาริย์ ความศักดิ์สิทธิ์ 6) วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพทั้งที่ไม่มีรูป หรือมีรูปปรากฏ เช่นต้นไม้ คน สัตว์ หิน โขนเรือหรือบ่อน้ำ 7) น้ำ/บ่อน้ำ ที่มีความเชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์ หรือได้เคยถูกนำมาใช้ในพิธีกรรม และ 8) สถานที่จัดแสดงรูปแบบทางวัฒนธรรมต้องสามารถบอกเล่าเรื่องราวความเชื่อทางประเพณี ศาสนา เพื่อรักษาขนบประเพณี ศิลปะ วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ประดิษฐ์ ศิลปบุตร และคณะ (2550) อธิบายไว้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ต้องเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่แฝงคติธรรม มีการดูแลรักษา มีการจัดศาสนวัตถุสถาน อาทิ จุฬารับบริจาคทำบุญที่ทำให้ผู้มาทำบุญเกิดศรัทธามีความสุข มีเอกสารธรรม มีกิจกรรมสาธารณกุศลจากรายได้การบริจาค เช่น วิฑูรย์ชุมชน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ และมีคณะกรรมการบริหารดูแลวัด หรือถ้าหากเป็นอนุสรณ์สถานก็ต้องมีภูมิทัศน์งดงาม หากเป็นพระพุทธรูปก็มีประวัติเรื่องเล่าสืบ ๆ ต่อกันมา มีอภิไถยความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าเป็นงานประเพณีก็เป็นงานประเพณีที่เป็นสากลและมีความเกี่ยวเนื่องในศาสนาและมีภูมิ

ทัศนังดงาม แต่ที่มีความร่วมกันนั้นคือต้องมีผู้นำที่เข้มแข็ง อาจเป็นพระภิกษุ หรือฆราวาส ที่อยู่ภายใต้การสนับสนุนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

มธุรส ปราบโพรี และคณะ (2550) ได้อธิบายไว้ว่า ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว คือคุณค่าสาระที่เป็นแก่นแท้ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยมีเกณฑ์ดังนี้ 1) มีคุณค่าและความศรัทธาต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธเช่น มีดัชนีชี้วัดทางประวัติศาสตร์และความเป็นมาโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในระดับท้องถิ่นระดับจังหวัด มีความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ โดยพิจารณาจากความเป็นตัวอย่างของสิ่งก่อสร้างที่พบได้ยากในแหล่งท่องเที่ยว มีความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยพิจารณาจากการเป็นที่รู้จัก มีความเก่าแก่และทรงคุณค่าโดยพิจารณาจากอายุและความศรัทธาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ และศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้สถานภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยพิจารณาจากการจัดประเภทและที่มาของศรัทธาในการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธ ในด้านการจัดกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธโดยพิจารณาจากความต่อเนื่องของกิจกรรมและความสอดคล้องกับประเพณี ความเชื่อของพุทธศาสนา 2) คุณค่าทางกายภาพ โดยมีดัชนีชี้วัดทางจิตกรรมและสถาปัตยกรรม สภาพบริบทและที่ตั้งโดยพิจารณาจากความสวยงามและบริบท เช่น ภูเขา แม่น้ำ ถ้ำ ที่ตั้งและการเข้าถึง ตลอดจนการดูแลรักษาความปลอดภัย และ 3) คุณค่าทางสังคม โดยมีดัชนีชี้วัดทางความผูกพันต่อท้องถิ่นโดยพิจารณาจากความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธกับชุมชนท้องถิ่น เช่นการมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน และการเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับท้องถิ่น จังหวัด ซึ่งกำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดสรรโดยพิจารณาจากศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึง ความปลอดภัย สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว เช่นที่พัก สาธารณูปโภค ความสามารถในการตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยว ความสามารถทางการตลาด เช่นการประชาสัมพันธ์ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว การมีกิจกรรมหรือสร้างกิจกรรมนันทนาการให้กับนักท่องเที่ยว

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเพื่อการพักผ่อนทางกายและจิตใจ เพื่อหาประสบการณ์ชีวิต ซึ่งพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคนไทยจะชอบเดินทางท่องเที่ยวร่วมกัน 2 - 5 คนในกลุ่มเพื่อนหรือครอบครัว และนักท่องเที่ยวคนไทยยังชอบท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และท่องเที่ยวแบบผสมคือเชิงธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม (กาญจนา มณีแสง และคณะ, 2550) ในด้านการบริหารการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนสามารถนำความเชื่อเกี่ยวกับนรก สวรรค์ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเกี่ยวกับกรรมดี กรรมชั่ว ความเชื่อเกี่ยวกับคำสาบาน และความเชื่อเกี่ยวกับชาติภพ กับวัฒนธรรมทางบรรทัดฐานได้แก่ วิถีประชา จาริต ประเพณี กฎหมายบ้านเมือง โดยนำมาใช้ในการ

ออกระเบียบกฎหมาย ข้อบังคับของชมรมพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในการกำหนด กฎ ข้อห้าม การลงโทษผู้กระทำความผิด และควบคุมพฤติกรรมสมาชิก ส่วนวัฒนธรรมที่นำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาให้เป็นสิ่งดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในชุมชนคือวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาชีพ การรักษาโรคแผนไทย ศิลปหัตถกรรม และวัฒนธรรมด้านประเพณีตามเทศกาล (จริน ศิริ, 2549)

เพทหาย บำรุงจิตต์ และคณะ (2549) ได้ทำการศึกษาศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในจังหวัดเชียงราย พบว่าผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น กลุ่มของวัด กลุ่มของเมืองโบราณ กลุ่มของพิพิธภัณฑ์ กลุ่มของศิลปะ กลุ่มของประเพณี และกลุ่มของวัฒนธรรม โดยนักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจมากกับความเก่าแก่ คุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยในจังหวัดเชียงรายมีความพร้อมในศักยภาพการท่องเที่ยวค่อนข้างมาก ทั้งในด้านของความสะดวกในการเดินทาง ความดึงดูดใจ ความสวยงาม แต่ในด้านการบริหารจัดการความพึงพอใจยังอยู่ในระดับต่ำ

Fyall, Garrod and Leask (2003) อธิบายว่าการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว จะมีความสัมพันธ์กับความต้องการที่จะต้องให้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมและการปฏิบัติการให้ดี ซึ่งในสิ่งนี้ในเรื่องของการจัดการวัฒนธรรมการท่องเที่ยวนั้นไม่ใช่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดที่ต้องเป็นผู้ดำเนินการ แต่ในเรื่องการจัดการวัฒนธรรมการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นหลักที่ต้องมีการจัดการในปัจจุบัน โดย Jeffries (2001) ได้อธิบายไว้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐมีส่วนเป็นอย่างมากและสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เกิดการเจริญเติบโตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวด้วยการพัฒนานโยบายในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสิ่งที่เจ้าหน้าที่ของรัฐควรจะทำคือการสร้างนโยบายที่ได้รับการประสานงานกับภาคเอกชน เพื่อให้นโยบายนั้นส่งผลสัมฤทธิ์ได้ เช่น นโยบายทางด้านภาษี การออกแบบเครื่องมือทางการเงิน และการสนับสนุนด้านต่างๆ

การที่จะทำให้การท่องเที่ยวสามารถมีผลประโยชน์ในด้านบวกนั้น จำเป็นจะต้องมีความรับผิดชอบและการจัดการที่ดี การที่มีการเติบโตของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศและการเปลี่ยนแปลงไปในหลายรูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ได้นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มประสบการณ์แปลกใหม่แก่ผู้มาเยือนให้ได้เรียนรู้วัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งปรากฏการณ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นมีปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมากและเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ โดยเฉพาะการแพร่หลายของการพักผ่อนที่ที่ยาวนานในช่วงวันหยุดในเมืองประวัติศาสตร์และเก่าแก่ของยุโรป หรือการเดินทางไปบนเทือกเขาในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเป็นที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในปัจจุบัน (Smith, 2003)

วัชรารณณ์ รัชชศิริ (2551) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานครพบว่า

นักท่องเที่ยวยังมีความเห็นว่า ศิลปกรรมไทยเป็นสิ่งควรช่วยกันอนุรักษ์และศึกษา โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชอบได้แก่ การเที่ยวชมศิลปกรรมความสวยงามของวัด และประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางมาเที่ยววัดคือ การได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสบายใจและได้พัฒนาจิตใจให้สงบ นอกจากนี้ โชยา อมรกุล (2544) ได้อธิบายว่า สิ่งหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปเที่ยววัด ก็ด้วยมีความเชื่อและความเคารพในเกจิอาจารย์ โดยเกจิอาจารย์เป็นพระภิกษุที่มีจริยวัตรตรงตาม และมีความรู้ทางวิทยาคม มีบทบาทในการอบรม การเผยแพร่พระพุทธศาสนาและการสังคมสงเคราะห์ จนเป็นที่ได้รับการยกย่องศรัทธาของคนในชุมชน เป็นบ่อเกิดแห่งความเชื่อเกี่ยวกับอภินิหาริย์ ซึ่งอภินิหาริย์เกี่ยวกับเกจิอาจารย์ที่ปรากฏแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ เหตุการณ์เกี่ยวกับอภินิหาริย์ที่เล่าสืบต่อกันมา อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยที่เกจิอาจารย์เหล่านั้นยังมีชีวิตอยู่หรือหลังจากมรณภาพไปแล้ว และเหตุการณ์เกี่ยวกับอภินิหาริย์ที่เกิดขึ้นโดยตรง โดยความเชื่อเกี่ยวกับอภินิหาริย์เหล่านั้นมีอิทธิพลต่อในชุมชน ทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมในด้านต่างๆ คืออิทธิพลต่อสังคมได้แก่ มีอิทธิพลต่อคนในชุมชน ด้านจริยธรรมของคนในสังคม เป็นพลังของสังคมในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคมและมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในด้านการบวชและการแก้บน การพาณิชย์ และการรักษาโรค

ความเชื่อเกี่ยวกับวัตถุธาตุสถานเช่น พระพุทธรูปจำลอง ด้วยเชื่อว่าเป็นวัตถุแทนองค์พระพุทธรูป การได้กราบไหว้นับเป็นมงคลชีวิต (ตรีชฎา รัชชบางแหลม, 2540) บ้างก็นับถือจุดความรวมเทพซึ่งเป็นเทพารักษ์สถิตประตู่ทางขึ้นลานประทักษิณพระมหาธาตุ ด้วยเชื่อว่าจะช่วยในทางกำลังใจในการพัฒนาศักยภาพและการพึ่งพาตนเองในแง่รายได้และอาชีพ (ธนพันธ์ ขจรพันธ์, 2551) ซึ่งความเชื่อและประเพณีเหล่านี้ให้คุณค่าทางด้านสังคมสัมพันธ์และคุณค่าทางด้านคุณธรรม สามัคคีธรรม และความกตัญญู เช่นเดียวกับรูปเคารพในนิยามหายาน ได้แก่เทพเจ้าประจำศาลเจ้าเงินอาทิ เทพเจ้าประจำศาลเจ้าปูนเถ่ากง เทพเจ้าประจำศาลเจ้าโปอันเตียน เทพเจ้าประจำศาลเจ้าแม่ทับทิม ความเชื่อต่าง ๆ เหล่านี้ได้สืบทอดปลูกฝังให้คนไทยเชื้อสายจีนมีคารวธรรมอันแสดงออกต่อบรรพบุรุษผู้มีพระคุณ ตลอดจนปลูกฝังให้ชาวไทยเชื้อสายจีนขยัน อดทน ซื่อสัตย์ กตัญญู (ชรรค์ชัย อภิสุภาพ, 2547)

อนึ่งในปัจจุบันนี้ความเชื่อยังถูกครอบงำด้วยลัทธิบริโภคนิยมดังเห็นได้จากวัตถุมงคลประเภทพระเครื่องถูกนำมาใช้ในทางแสวงหาประโยชน์จากความศักดิ์สิทธิ์และมีการบริโภคนิยมในเชิงสัญญา เช่น พระรุ่นเบญจภาคี พระเครื่องวัดระฆังที่มีการให้ราคาสูงลิบลิว มีศูนย์ซื้อขายแลกเปลี่ยน มีการโฆษณาความศักดิ์สิทธิ์แต่ก็ยังเป็นเครื่องรางของขลังที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันภัย ซึ่งอาจเป็นทางให้ความศรัทธาในพุทธศาสนาเบี่ยงเบนไปจากสารธรรม (วัชรกร รัตนกิจ, 2550; พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และ ถาวร เกียรติทับทิว, 2541) ด้วยพระเครื่องเป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงาม เป็นเครื่องเตือนสติแก่ชาวบ้านให้ปฏิบัติตนในหลักของศีลธรรม ขจัดความกลัวทั้งปวง ให้

คุณด้านเมตตามหานิยม แคล้วคลาดศัตรู แต่ภายหลังเกิดการปลุกเสกวัตถุมงคลกันอย่างกว้างขวาง นั้น เนื่องจากมีอุปทานคือคนนิยมสะสมเครื่องราง และอุปสงค์คือเกจิอาจารย์ที่ปลุกเสกกระทำเป็น พุทธพาณิชย์ (สุจินดา ชำดำรงเกียรติ, 2542)

อย่างไรก็ตามความเชื่อในเครื่องรางวัตถุมงคลนี้ก็ยังคงมีผลกระทบต่อความเชื่อในด้านการ สร้างขวัญกำลังใจเช่น การทำให้เกิดสมาธิ ความมั่นใจ ความกล้าหาญ ด้านควบคุมความประพฤติ เช่น การรักษาศีล การปฏิบัติพิธีกรรม การรักษาศาสนธรรมนิยมประเพณี และด้านความรู้ทางศาสนา อันสะท้อนแง่มุมที่เป็นระบบความเชื่อ ระบบความคิด และสภาพจิตใจของชาวบ้าน ซึ่ง จะเห็นได้ว่าพุทธศาสนิกชนแม้จะมีความเลื่อมใสศรัทธาในการฟังเทศน์ ทำบุญตักบาตร ปฏิบัติสมาธิ ภาวนา ยอมรับว่านิพพานเป็นความหลุดพ้นจากวัฏสงสาร แต่ก็ยึดมั่นในวัตถุมากกว่าพระธรรม ยึด พระพุทธรูป ยึดวัดเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ และมีพระบรมธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราชเป็นปูชนียสถานที่ เคารพสูงสุด (จำเริญ แสงดวงแข, 2547)

ชุย กำลังงาม และคณะ (2550) ได้ศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวด้าน ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้ พบว่าการบริหารจัดการในแหล่ง ท่องเที่ยวโบราณสถานควรเน้นไปในการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวมากที่สุด นอกจากนั้นเหตุผล สำคัญที่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาท่องเที่ยวทางด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ก็เพราะมีวาม ประทับใจในศิลปวัฒนธรรมและประเพณีดังกล่าว ดังนั้นทางด้านการจัดการควรเน้นในการให้ ความสำคัญในการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว โดยใช้กลยุทธ์ “ปากต่อปาก” หรือ “การ บอกต่อ” เป็นวิธีประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว และเป็นวิธีการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและ ประหยัด

พระมหาสุเทพ ผิวเผือด (2545) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของ การท่องเที่ยวที่มีต่อวัดและชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่โรงวัว ตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าการบริหารจัดการการท่องเที่ยวทำให้วัดมีรายได้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้วัดมีทุนใน การพัฒนาทางกายภาพมากขึ้น และคนในชุมชนก็ได้รับผลประโยชน์จากการจ้างงานของวัดและจาก การประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แต่เป็นปัญหามาซึ่งความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม ผลประโยชน์ต่างๆ กับกฎเกณฑ์ของวัด รวมทั้งมีผู้เห็นช่องทางในการฉวยประโยชน์จากการ ท่องเที่ยว เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากวัดในรูปแบบต่างๆ ปลอ่ยให้มีการพัฒนาจุดท่องเที่ยวโดย อิสระนาไปสู่การเกิดขึ้นของระบบพุทธพาณิชย์ ส่งผลกระทบต่อกระบวนการศึกษาอบรมของวัดไม่ อาจจัดการเรียนการสอนหรือควบคุมให้มีการปฏิบัติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงแบกรับ ปัญหาการจัดการขยะที่เพิ่มมากขึ้น

รุ่งกาญจน์ แสงกาญจน์ (2551) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ตัดสินใจมาท่องเที่ยวและความพึง พอใจของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยว ณ วัดไชโยวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง พบว่านักท่องเที่ยว

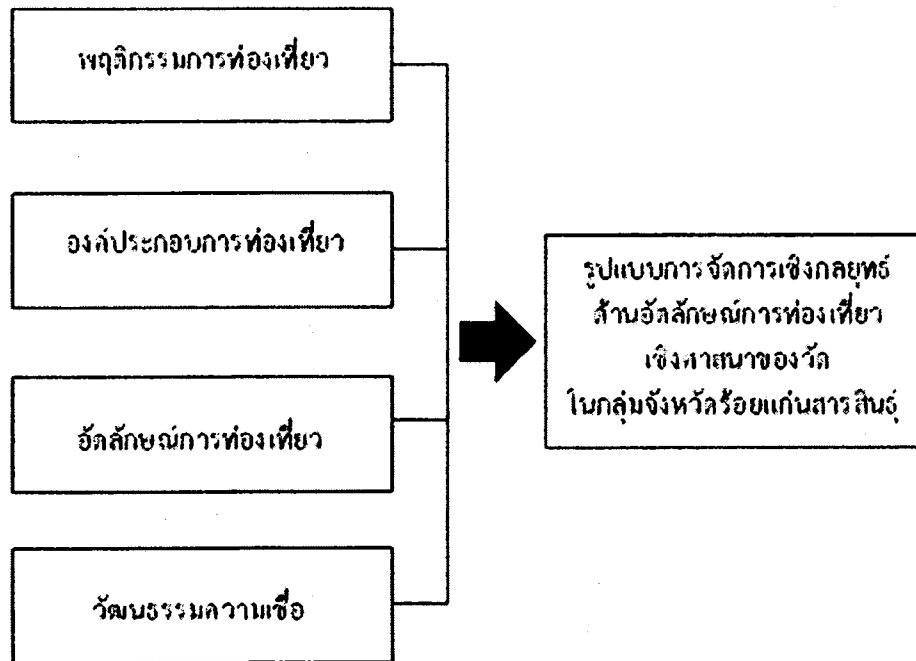
จะเข้ามาท่องเที่ยวภายในวัดเนื่องจากต้องการมาสักการะรูปหล่อสมเด็จพระพุฒาจารย์โตและเดินทางมาเพื่อต้องการไหว้พระ เดินทางมาโดยรถยนต์ส่วนตัว โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะเสียค่าใช้จ่ายไปกับค่าพาหนะ ส่วนระยะทางไม่มีผลต่อการท่องเที่ยวเพราะต้องการไหว้พระ สำหรับการเข้ามาท่องเที่ยว นั้นจะรับทราบข้อมูลจากญาติ/เพื่อนแนะนำ ส่วนกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวนั้นคือ งานแข่งเรือยาวและการบริการที่สนใจเข้ามาท่องเที่ยว คือ มีความสะดวกสบาย และง่ายในการเดินทาง ในด้านการศึกษาาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีผลแหล่งท่องเที่ยว พบว่าระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านสถานที่ ด้านการอำนวยความสะดวกมีระดับความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจมาก และระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อด้านการให้บริการร้านอาหาร ด้านบุคลากรให้บริการมีระดับความพึงพอใจอยู่ในเกณฑ์พึงพอใจปานกลาง

พระมหาวชิราวุธ เลี้ยวเส็ง (2544) ได้ทำการวิจัยเรื่องพุทธศิลป์กับการท่องเที่ยว โดยศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์พุทธศิลป์เพื่อการท่องเที่ยว พบว่า พุทธศิลป์เป็นตัวแทนของศิลปกรรมไทยที่สะท้อนให้เห็นความรุ่งเรืองทางอารยธรรมของคนไทยภายใต้ร่มเงาแห่งบวรพระพุทธศาสนา จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่าของสังคมไทย วัดซึ่งเป็นสถานที่ตั้งและมีความใกล้ชิดกับพุทธศิลป์ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบต่อการคงอยู่ของพุทธศิลป์ วัดที่เป็นกรณีศึกษาทั้ง 5 แห่ง คือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามราชวรมหาวิหาร วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร และวัดไตรมิตรวิทยารามราชวรมหาวิหาร พระสงฆ์ผู้รับผิดชอบในวัดเหล่านี้ ต่างมีวิสัยทัศน์และอุดมการณ์ในคุณค่าของพุทธศิลป์เหมือนกัน ในวัดเหล่านี้จึงยังคงรักษาพุทธศิลป์อันล้ำค่าไว้ได้ การที่พุทธศิลป์เป็นแหล่งท่องเที่ยว พุทธศิลป์จึงกลายเป็นกระบอกเสียงในการประชาสัมพันธ์ให้ชาวโลกได้รู้จักเมืองไทย และหลังไหลเข้ามาสู่เมืองไทยเพื่อการเที่ยวชม มีผลเชิงบวกในทางเศรษฐกิจต่อสังคมไทย และแม้แต่การเข้ามาเที่ยวชมพุทธศิลป์ของคนไทยด้วยกันเอง ก็เป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้เศรษฐกิจมีความเคลื่อนไหวในเชิงบวกด้วยเช่นกัน

สรุปความสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนสถานคือ เป็นที่บอกถึงหลักอภิปรัชญาว่าโลกนี้เกิดขึ้นมาจากอะไร และจะเป็นเช่นไร สอนหลักคุณธรรมศีลธรรมจริยธรรมของมนุษย์ในการอยู่ร่วมกัน ให้รู้จักการดำเนินชีวิตเช่นไรจึงจะถูกต้อง ให้มีเป้าหมายในชีวิต เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ไม่เพียงแต่เกิดมาเพื่อกิน และเสพกามเท่านั้น มีหลักศรัทธา ว่าทำดีได้รางวัลคือขึ้นสวรรค์ ทำชั่วได้โทษคือตกนรก ทำให้แม้จะลับตาคนไร้กฎหมายก็ไม่ทำชั่วทำแต่ดี เป็นที่พึงพอใจ ในยามชีวิตประสบปัญหาสิ้นหวัง ไร้กำลังใจ หรือพลอบประโลม ผู้สูญเสีย บุคคลอันเป็นที่รัก และเป็นบ่อเกิดแห่งศิลปะ วัฒนธรรม และประเพณี ดังนั้นคนไทยนิยมทำบุญและอนุรักษ์ประเพณีทางพุทธศาสนา ถือเป็นวัฒนธรรมของคนไทยที่สามารถนำไปส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจและนำรายได้เข้าประเทศต่อไป

8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยดังแสดงต่อไปนี้

ภาพที่ 2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ในการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวิจัยทั้งในส่วนของวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) โดยมีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ในการศึกษาครั้งนี้กลุ่มประชากรคือ เจ้าหน้าที่ภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 กลุ่มภาครัฐและภาคเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจำนวน 17 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) ประกอบไปด้วย

- (1) ผู้อำนวยการการท่องเที่ยว สำนักงานจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (2) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (3) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (4) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (5) ท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาฬสินธุ์ หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (6) นายกสภาคธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (7) นายกสภาคธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (8) นายกสภาคธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (9) นายกสภาคธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ หรือผู้แทน จำนวน 1 ท่าน
- (10) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 2 ท่าน
- (11) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจังหวัดขอนแก่น จำนวน 2 ท่าน
- (12) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม จำนวน 2 ท่าน

(13) ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2 ท่าน

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จำนวน 40 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota sampling)

กลุ่มตัวอย่างที่ 3 ได้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จำนวน 400 คน โดยการคำนวณหาขนาดตัวอย่างด้วย ของ Taro Yamane (1973 อ้างถึงใน สำเร็จ จันทรสุวรรณ และสุวรรณ บัวทวน, 2544: 104-105) ให้ความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งสามารถนำมาคำนวณหาจำนวนขนาดตัวอย่างที่ต้องการหาจากสูตรคำนวณหาขนาดตัวอย่างดังต่อไปนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยคำอธิบายของสูตรมีดังนี้คือ

n = จำนวนขนาดตัวอย่างที่ต้องการหา
 N = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนของประชากร
 โดยให้อยู่ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 เปอร์เซนต์

สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ. 2553 มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 4,107,634 คน (กรมการท่องเที่ยว, 2553) จากจำนวนขนาดกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณเพื่อขนาดของตัวอย่าง (Sample Size) ใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของตัวอย่างใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องทำการเก็บแบบสอบถามทั้งสิ้น 399.96 กลุ่มตัวอย่าง หรือประมาณ 400 กลุ่มตัวอย่าง

เนื่องด้วยจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัดทั้ง 4 จังหวัดมีความแตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นไม่เป็นสัดส่วน เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของขนาดกลุ่มตัวอย่าง จึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในแต่ละจังหวัด ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงขนาดกลุ่มตัวอย่างแต่ละจังหวัดในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์

จังหวัด	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	รวม
	ไทย	
ขอนแก่น	100	100
ร้อยเอ็ด	100	100
มหาสารคาม	100	100
กาฬสินธุ์	100	100
รวม	400	400

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการสร้างเครื่องมือวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interviews) ประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ 1 และกลุ่มตัวอย่างที่ 2

2.2 แบบสอบถาม ใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 3 เพื่อสอบถามพฤติกรรมความต้องการ ของนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาสถานในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ โดยแบบสอบถามแบ่งเป็น 4 ส่วน โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ ระดับการศึกษา

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นข้อคำถามมาตรวัด 4 ระดับ (Likert scale) จำนวน 22 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแบ่งตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

3.1 เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มประชากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน และนักท่องเที่ยว

3.2 เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงปริมาณ ด้วยการใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามพฤติกรรม ความต้องการ ของนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาสถานในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์

3.3 เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของ วัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) ด้วยการเชิญ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา จำนวน 5 ท่าน มาร่วมอภิปรายรูปแบบการ จัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงบริบทของเนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์เชิงบรรยาย (Descriptive analysis)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้วิธีการวิเคราะห์ด้วย ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

บทที่ 4 ผลการศึกษา

ในบทนี้เป็นผลวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยจะมีการนำเสนอข้อมูลผลการศึกษาเป็นลำดับขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก
2. รูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์
3. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์
4. รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นายมนตรี บุญพรหม ตำแหน่งท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดขอนแก่น ซึ่งได้ให้ทัศนะไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ด้วยเพราะประชาชนต้องการที่พึ่งทางจิตใจ การเดินทางเพื่อไปกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงเป็นการเดินทางเพื่อตอบสนองความต้องการทางจิตใจ ซึ่งจากการคมนาคมที่สะดวกมากยิ่งขึ้น ทางอากาศ ทางบก และถนนที่ดีและปลอดภัยขึ้นทำให้การเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ มีความสะดวกมาก และง่ายต่อการเข้าถึง ที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวในเขตจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีจำนวนอย่างเพียงพอทั้งโรงแรม บังกะโล และเซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ ซึ่งมีอยู่กระจายในทุกพื้นที่ อย่างไรก็ตามปัญหาของการท่องเที่ยวคือ การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชนและนักท่องเที่ยวในเรื่องการทวงแทนและรักษาไว้ การไม่เข้าใจของชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์เช่น พ่อค้า-แม่ค้าในท้องถิ่น ซึ่งมีการขายสินค้าอย่างไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย และการไม่บูรณาการในการพัฒนาการทำงานของภาครัฐ เพราะยังต่างคนต่างทำงานเช่น การอนุรักษ์และบูรณะโบราณสถานก็เป็นเรื่องของกรมศิลปากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกก็เป็นเรื่องขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือเจ้าของสถานที่เอง (วัด) เป็นต้น

อันดับต่อมาคือนายชูเกียรติ โภธิโต ผู้แทนผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดขอนแก่น ได้ให้ข้อมูลไว้ว่าปัจจุบันศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ กำลังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก และการเดินทางเพื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการเดินทางโดยรถส่วนตัว แต่ยังไม่ค่อยสะดวกในระบบการขนส่งสาธารณะ ศาสนสถานต่างๆ มีจุดดึงดูดอันเกิดจากความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และประเพณีท้องถิ่นเช่น วัน

สงกรานต์นักท่องเที่ยวก็จะนิยมไปเที่ยววัดพระธาตุขามแก่น อย่างไรก็ตามในสถานที่ท่องเที่ยวเช่น วัดต่างๆ ก็ยังมีปัญหาเรื่องท้องสุขา ที่ยังไม่เพียงพอและไม่สะอาดเพราะยังขาดการดูแล

นางปราณปรียา พลเยี่ยม ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดมหาสารคาม ได้อธิบายไว้ว่า องค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวของศาสนสถานในจังหวัดมหาสารคามคือ มีการคมนาคมที่สะดวกเพราะมีเส้นทางคมนาคมไปถึงทุกที่ แต่จะสะดวกถ้าใช้รถส่วนตัวเพราะรถบริการสาธารณะยังมีไม่มากนัก ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ยังไม่ดีเพราะเช่น ห้องสุขาไม่สะอาดในด้านของที่พักเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดมหาสารคามมีจำนวนมากและสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ แต่ก็มักจะไม่เพียงพอในช่วงเทศกาลต่างๆ ซึ่งก็ถือเป็นเรื่องปกติ นอกจากนั้นก็ในสถานที่ท่องเที่ยวศาสนสถานยังไม่มีกิจกรรมเสริมเพื่อการท่องเที่ยวมากนัก

นายประภาส บุญสุข ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับสิ่งสนับสนุนการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรค ในการท่องเที่ยวศาสนสถานไว้ว่า ปัจจุบันการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกมากขึ้น สิ่งดึงดูดใจคือความเชื่อและศรัทธาของนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาทำบุญ เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และพักผ่อนหย่อนใจ แต่ในสัปดาห์ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น สุขาที่สะอาด และยังไม่มีการเสริมในพื้นที่ใกล้เคียงหรือในบริเวณวัดเพื่อเป็นกิจกรรมเสริมเพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

นายโสภณ ดลโสภณ ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้อธิบายว่า ปัจจุบันการคมนาคม ถนน มีความสะดวกมาก แต่ยังไม่สะดวกในระบบขนส่งมวลชน การเดินทางต้องใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือรถเช่าเหมาเช่นรถตู้เป็นหลัก วัดโดยส่วนมากยังไม่สามารถพัฒนาตนเองได้ด้วยยังขาดปัจจัยหรือทุนทรัพย์เพื่อการพัฒนา เพราะต้องอาศัยการบริหารจากประชาชนเป็นหลัก ทำให้มีข้อด้อยในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณวัดเช่น ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ

คุณจ๊กกฤษณ์ ศิริพานิช นายกสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น อธิบายว่า ปัจจุบันวัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาก เช่นที่จังหวัดขอนแก่นมีวัดมากมายอาทิ ที่วัดโคกสี (วัดศิริธรรมิกาวาส) บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง ขอนแก่น ซึ่งที่นั่นนอกจากจะได้ไหว้พระ สักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว ยังมีสิมอีสานโบราณที่ยังมีความพยายามรักษาและอนุรักษ์ของชาวบ้านและชุมชน หรือที่วัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคูณ ลักษณะเด่นของวัดแห่งนี้ คงจะเป็นภาพจิตรกรรมและประติมากรรม ตรงเชิงบันไดทางขึ้นสู่โบสถ์ ประดับด้วยประติมากรรมสิ่งทอมอบทั้งชายและขวา ด้านหน้าสิ่งทั้งสองมีรูปปั้นคนนั่งเหยียดเท้า ซึ่งการเดินทางในปัจจุบันมีความสะดวกมากในเรื่องของถนนและความปลอดภัย นอกจากนั้นชาวชุมชนในแต่ละท้องถิ่นก็ยังช่วยกันดูแลรักษาเป็นอย่างดี ในด้านสิ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวยังไม่มากนัก กิจกรรมเสริมต่างๆในพื้นที่ยังไม่ค่อยปรากฏ การจัดการบริการในสถานที่ท่องเที่ยวในวัดเช่นห้องสุขายังเป็นข้อด้อย อย่างไรก็ตามในด้านของที่พักสำหรับผู้มาเยือนมีจำนวนเพียงพอ และมีหลากหลายราคาให้ได้เลือกใช้บริการ

นายวิมล จำปาบุรี ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด ได้อธิบายว่าสถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในจังหวัดร้อยเอ็ดจะเป็นโบราณสถานที่อยู่ในวัดเช่น ปรากฏ กู่ เป็นต้น ซึ่งการเดินทางค่อนข้างสะดวกในถนนสายหลักด้วยรถยนต์ส่วนตัว แต่ระบบขนส่งสาธารณะยังไม่ดีพอ ด้านการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่มีความพร้อม เพราะยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวศาสนสถานในจังหวัดร้อยเอ็ดยังเป็นกลุ่มเล็กๆ ที่มีไม่มากนัก จึงจำเป็นต้องประชาสัมพันธ์และสร้างกิจกรรมเชื่อมโยงต่างๆ และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเช่น ห้องสุขา ร้านค้า ร้านขายของร้านอาหาร ที่มีความสะอาดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวต่อไป

นายโกศล คาคัพโน ผู้แทนสมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามได้อธิบายว่า จังหวัดมหาสารคามยังไม่ได้มีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างจริงจังมากนัก โบราณสถานทางศาสนายังไม่ได้รับการดูแลและพัฒนาเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามจากการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเช่น ถนนและระบบสาธารณูปโภคอย่างต่อเนื่อง ทำให้จังหวัดมหาสารคามมีความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวระดับหนึ่ง แต่การคมนาคมทางอากาศยังต้องอาศัยจังหวัดข้างเคียงเช่น จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดร้อยเอ็ด เพราะจังหวัดมหาสารคามไม่มีสนามบิน นอกจากนี้สิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวก็ยังไม่ได้รับการพัฒนามากนักเช่น ห้องสุขา ร้านค้าภายในวัด กิจกรรมสนับสนุนก็ไม่มี การพัฒนาวัดก็ต้องอาศัยเพียงเงินบริจาคทำให้พัฒนาค่อนข้างยาก

นายนิมิต รอดภัย นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ด้วยเพราะว่าระบบการคมนาคมทางรถยนต์ที่มีความสะดวก แต่การเดินทางมาด้วยรถโดยสารจะค่อนข้างลำบาก วัดเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยทั่วไป มาทำบุญ แต่วัดต่างๆ ก็ขาดการพัฒนาเท่าที่ควร เพราะต้องอาศัยเงินบริจาคจากประชาชนและนักท่องเที่ยวเป็นหลัก รัฐยังไม่ค่อยเล็งเห็นความสำคัญมากนัก ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกก็ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรทั้งในเรื่องห้องสุขา ความสะอาด หรือเรื่องสิ่งแวดล้อมภายในบริเวณวัด ปัจจัยที่เป็นตัวดึงดูดนักท่องเที่ยวก็คือความศรัทธาและความเชื่อในศาสนาพุทธของประชาชนโดยทั่วไป แต่ความนิยมก็ยังคงเป็นเฉพาะวัดที่มีชื่อเสียงของเกจิอาจารย์หรือวัดที่มีโบราณสถานอยู่ด้วย ด้านกิจกรรมเสริมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงศาสนายังไม่มีเท่าที่ควร เพราะการเดินทางของนักท่องเที่ยวเพียงแค่มาสักการบูชา หรือมาทำบุญแล้วก็กลับเท่านั้น ในด้านศักยภาพของที่พักรจังหวัดกาฬสินธุ์มีที่พักราคาถูกจำนวนมาก ตั้งแต่บังกะโลจนถึงโรงแรมขนาดใหญ่

ในด้านของผู้ประกอบการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นายสวัสดิ์ มังกรวัฒน์ ซึ่งได้อธิบายถึงสถานการณ์การท่องเที่ยวไว้ว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยเฉพาะวัดและโบราณสถานยังมีไม่ค่อนมาก แต่อย่างไรก็ตามจังหวัดมหาสารคามมีการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเช่น ถนน ระบบไฟฟ้า ประปา

โรงแรมและที่พักซึ่งมีหลายระดับราคาให้เลือก ในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัดและโบราณสถานทางศาสนายังไม่ได้รับการพัฒนามากเช่น ห้องสุขา บรรยากาศภายในบริเวณ สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ หรือการจัดระเบียบพ่อค้าแม่ค้าในบริเวณ ด้วยเพราะวัดไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควรจากภาครัฐ วัดใดมีคนศรัทธามากก็จะได้รับการบริจาคนมาก วัดใดคนศรัทธาน้อย เงินบริจาคที่จะนำมาพัฒนางานก็น้อย นอกจากนั้นก็เป็นเรื่องความรู้ของชุมชนในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาและอบรมต่อไป

อันดับต่อมาคือนายเชษฐ นิมมณีภานต์ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคามได้อธิบายว่า จังหวัดมหาสารคามมีจุดดึงดูดและน่าสนใจมากมายเกี่ยวกับพุทธศาสนาและโบราณสถาน แต่ก็ยังมีนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มให้ความสนใจ โดยส่วนมากเดินทางไปด้วยตนเองโดยใช้รถยนต์ส่วนตัวเพราะระบบขนส่งมวลชนยังไม่มีความสะดวก ที่พักในจังหวัดมหาสารคามมีความสะดวกมากแต่ก็มีให้เลือกอยู่ในตัวเมืองเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในพื้นที่ชนบทมักจะเป็นบังกะโลและเป็นพื้นที่ให้เช่าชั่วคราวเพื่อประกอบกิจกรรมทางเพศซึ่งไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยว กิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังไม่ค่อยมีเพราะจะมีกิจกรรมเฉพาะวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

คุณปรเมศน์ ทศนสุวรรณ ตัวแทนผู้ประกอบการการท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่นได้อธิบายไว้ที่น่าสนใจว่า จังหวัดขอนแก่นมีการเจริญเติบโตของอัตรานักท่องเที่ยวอย่างก้าวกระโดด ระบบการคมนาคมด้านต่างๆ ได้รับการพัฒนาไปอย่างมาก แต่ก็ยังมีข้อเสียเปรียบจังหวัดข้างเคียงคือยังไม่มีสายการบินต้นทุนต่ำมาให้บริการ นอกจากนั้นก็เป็นเรื่องของต้นทุนการท่องเที่ยวที่มีการขยับราคาสูงขึ้น เช่น ราคาที่พัก แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมีที่พักราคาประหยัดไว้ให้บริการ การท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมาตามฤดูกาลวันทางศาสนาเช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา วันสำคัญต่างๆ เป็นต้น ถ้าในเวลาปกตินักท่องเที่ยวยังเป็นเพียงกลุ่มเล็กๆ โดยเฉพาะกลุ่มวัยกลางคนไปจนถึงกลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรมสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนายังมีน้อยในเวลาปกติ แต่จะมีกิจกรรมมากในช่วงเทศกาลทางพุทธศาสนา

นายอุทิศ แล่มลาชล ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดขอนแก่น ได้อธิบายว่าจังหวัดขอนแก่นมีสิ่งสนับสนุนเพื่อการท่องเที่ยวมากมายเช่น สนามบิน ถนน ที่พัก ร้านอาหาร และกิจกรรมการท่องเที่ยวอื่นๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาแล้วทำกิจกรรมได้หลากหลาย อย่างไรก็ตามในสถานที่เช่น วัด และศาสนสถาน จะได้รับการพัฒนาเฉพาะวัดขนาดใหญ่ที่มีผู้มีจิตศรัทธามาก ส่วนวัดขนาดเล็กยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

นายอาวุธ น้อยลบลูเหลา ผู้ประกอบการนำเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้อธิบายว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนายังได้รับความสนใจค่อนข้างน้อย ถึงแม้การเดินทางจะสะดวกมากยิ่งขึ้นแต่นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปก็ต้องอาศัยรถส่วนตัวหรือรถรับจ้างเพราะระบบขนส่งสาธารณะยังไม่มีความสะดวก ในด้านสิ่งสนับสนุนการท่องเที่ยวเช่น กิจกรรมเสริมก็ยังมีไม่มากเพราะการเที่ยววัดโดยส่วนใหญ่ักท่องเที่ยว

จะมาตามในช่วงเทศกาลทางศาสนาเช่น วันออกพรรษา วันวิสาขบูชา หรือในช่วงวันหยุดๆ ต่างๆ ที่มีระยะเวลาการหยุดหลายวัน แต่โดยส่วนมากแล้วจะเดินทางกันโดยรถยนต์ส่วนตัว การพัฒนาในพื้นที่วัดเองก็จะพัฒนามากเฉพาะวัดใหญ่ๆ ที่คนศรัทธาเพราะจะมีเงินบริจาคมาก ส่วนวัดเล็กๆ ที่นักท่องเที่ยวไม่ค่อยรู้จักก็จะพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดได้น้อยเพราะยังไม่เป็นที่รู้จัก ซึ่งในด้านการสนับสนุนส่งเสริมรัฐควรจะมาเข้ามาแสดงบทบาทในด้านนี้เพิ่มมากขึ้น

นางดวงกมล เนื่องพิรมย์นิล ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ให้ทัศนะไว้ว่าการท่องเที่ยววัดเป็นเพียงนักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม ซึ่งเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวและไปกันเอง และมักจะเป็นกิจกรรมเสริมในการมาท่องเที่ยวในจังหวัดกาฬสินธุ์ เพราะโดยส่วนมากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจังหวัดกาฬสินธุ์จะมีวัตถุประสงค์อื่นๆ ด้วยเช่น มาประชุมแล้วก็มาเที่ยววัดหรือมาทำบุญด้วย เป็นต้น องค์กรประกอบเพื่อกิจกรรมการท่องเที่ยวมีความสะดวกทางด้านการคมนาคมและขนส่งที่พัก ส่วนกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยววัดมีเฉพาะในช่วงงานเทศกาลทางศาสนา

นายธีระเดช เดชะพิสิทธ์ ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดได้อธิบายไว้ว่า ปัจจัยสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตร้อยเอ็ดแก่นสารสินธุ์ค่อนข้างดีเช่น ระบบการคมนาคมที่สะดวกสบาย ถนนที่ดี ในช่วงเทศกาลวันทางพุทธศาสนาก็จะมีกิจกรรมต่างๆ ซึ่งจัดขึ้นเช่น กิจกรรมวันออกพรรษา การสวดมนต์ปีใหม่ข้ามปี การตักบาตร ทำบุญ ในช่วงเวลาดังกล่าวจะได้รับความนิยมนมาก ในด้านที่พักก็มีให้เลือกหลากหลายราคาและมีจำนวนมาก แต่อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาปกติโดยทั่วไปก็ยังไม่มีย่านนักท่องเที่ยวมากนัก การท่องเที่ยววัดกระจุกตัวเฉพาะวัดสำคัญๆ ที่นักท่องเที่ยวหรือประชาชนรู้จัก ส่วนวัดขนาดเล็กหรือขนาดกลางในพื้นที่ห่างไกลมักจะมีผู้ไปเยี่ยมเยือนค่อนข้างน้อย ซึ่งทำให้การพัฒนาวัดที่มีคนไปน้อยพัฒนาค่อนข้างยากเพราะอาศัยเงินบริจาคเป็นหลัก ส่วนการเดินทางไปวัดโดยส่วนมากนักท่องเที่ยวจะต้องอาศัยรถยนต์ส่วนตัวเป็นหลักเพราะรถโดยสารสาธารณะยังไม่มีความสะดวก ส่วนกิจกรรมเสริมเพื่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในพื้นที่มักจะไม่ค่อยมียกเว้นช่วงเทศกาล และสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยวยังไม่ดีพอ

นางเจริญวรรณ สุธิพากาณต์ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในจังหวัดร้อยเอ็ดได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า การท่องเที่ยววัดในจังหวัดร้อยเอ็ดยังไม่ได้รับความนิยมนมากนัก นักท่องเที่ยวที่มาก็จะเป็นคนในพื้นที่ จังหวัดใกล้เคียงหรือชาวต่างชาติที่มาก็เป็นคนที่มีภรรยาเป็นคนในพื้นที่ ถึงแม้ที่ผ่านมาการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา อินเทอร์เน็ต จะพัฒนาไปมากแต่ระบบขนส่งสาธารณะเช่น รถโดยสารก็ยังไม่มีการพัฒนา นักท่องเที่ยวประเภทเที่ยวโดยใช้รถโดยสารสาธารณะจะเดินทางลำบาก การท่องเที่ยวจึงเหมาะสมสำหรับผู้มีรถยนต์ส่วนตัว ในส่วนของที่พักปัจจุบันที่พักรมมาก มีหลายราคาทั้งบังกะโล โรงแรม และเซอร์วิสอพาร์ทเมนท์ ในส่วนของกิจกรรมเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเฉพาะเทศกาลประจำปีหรือในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ส่วนในช่วงเวลาปกติไม่มีอะไรมากนัก สิ่งอำนวยความสะดวกในวัดก็ขึ้นอยู่กับขนาดของวัดเช่น วัด

ขนาดใหญ่ก็จะมีสิ่งอำนวยความสะดวกมาก ห้องน้ำสะอาด เพียงพอ ส่วนวัดขนาดเล็กก็จะขาดการดูแลรักษาและพัฒนา เพราะขึ้นอยู่กับงบบริจาคของผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งในปัจจุบันการเที่ยววัดทำบุญ กำลังได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น ทางรัฐบาลทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาล ควรจะให้ความสนใจและสนับสนุนเพิ่มมากขึ้น

2. รูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วนคือ 1) การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค 2) การวิเคราะห์องค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์ ดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มประชากรจำนวน 17 ราย ผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ดังรายละเอียดต่อไปนี้

จุดแข็ง

- ระบบการคมนาคมขนส่งสะดวก ทั้งสนามบิน ถนน รถไฟสายหลักผ่านขอนแก่น เป็นต้น
- การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวมีความสะดวก
- ที่พักมีให้เลือกในหลายราคาและหลายระดับ
- มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เพราะปัญหาอาชกรรมที่เกิดกับนักท่องเที่ยวยังอยู่ในอัตราที่ต่ำเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ
- มีเกจิอาจารย์ พระภิกษุ ที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาเป็นจำนวนมาก
- มีวัดจำนวนมาก เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือประชาชนได้ไปพักผ่อนทางจิตใจและปฏิบัติธรรม และสามารถพักค้างแรมได้
- งานพิธีการสำคัญทางศาสนาได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งในภาคส่วนราชการ ภาคส่วนเอกชน และประชาชนในพื้นที่

จุดอ่อน

- การไม่มีความสะดวกในสถานที่เช่น ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ
- ระบบขนส่งสาธารณะเช่น รถโดยสารในท้องถิ่นยังพัฒนาไม่ดีพอเพื่อรองรับการท่องเที่ยว
- ภาครัฐยังไม่ได้ให้การสนับสนุนมากเท่าที่ควร
- การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของชุมชน
- การขาดเงินทุนในการพัฒนาวัด โดยเฉพาะวัดขนาดเล็กและคนยังไม่เป็นที่รู้จัก

โอกาส

- การที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และสังคมอยู่ภายใต้ระบบที่สลับซับซ้อน ทำให้วัดกลายเป็นสถานที่สร้างความสุขทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น

- การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องของรัฐบาล และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทำให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

- การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่น การที่หญิงไทยมีสามีเป็นชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวต่างชาติจำนวนหนึ่งซึ่งนิยมหาความสุขทางจิตใจเข้ามาสู่การเป็นนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพิ่มขึ้น

- ระบบเศรษฐกิจไทยที่เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนมีรายได้ใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

- การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอาเซียน (Asean communities) ในปี พ.ศ. 2558 จะมีส่วนเป็นอย่างมากที่จะขยายฐานจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านเช่น นักท่องเที่ยวชาวลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า เป็นต้น

อุปสรรค

- ปัญหาทางการเมืองภายในประเทศที่ยังมีอยู่ต่อเนื่อง อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้

- การที่ไม่สามารถเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะเช่น รถโดยสารที่ดีมีคุณภาพได้ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวในประเภทแบกเป้เที่ยวด้วยตนเอง

- ระบบคมนาคมสะดวกเฉพาะการใช้รถยนต์ส่วนตัว แต่ระบบขนส่งมวลชนอื่นๆ ยังไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยง่าย

2.2 การวิเคราะห์ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

จากการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ได้ดังนี้

1) องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์มีองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจคือ ศาสนสถาน โบราณสถาน การมีชื่อเสียงของเกจิอาจารย์ และสถานที่ท่องเที่ยวคือวัดเองที่ให้ความรู้สึกทางจิตใจในด้านบวกเช่น ความสงบ ความสบายใจ เป็นต้น

2) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางจากพื้นที่ๆ อื่นๆของประเทศมายังกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีความสะดวกมาก โดยเฉพาะการเดินทางมาด้วยยานพาหนะส่วนตัว ทางอากาศโดยสายการบินมาลงที่จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดร้อยเอ็ด ทางรถไฟสายหลักจากกรุงเทพมหานครมาถึงขอนแก่น แต่อย่างไรก็ตามความสะดวกดังกล่าวของระบบขนส่งมวลชนมี

เฉพาะจากเขตเมืองสู่เมือง แต่จากเขตเมืองไปสู่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชนบทจะไม่ค่อยมีความสะดวกในการใช้ระบบขนส่งมวลชน แต่จะสะดวกถ้าใช้รถยนต์ส่วนตัว

3) องค์ประกอบด้านที่พักเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวในกลุ่มร้อยละ 60 เพราะมีกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีหลายราคา และหลายระดับให้เลือกใช้บริการ

4) องค์ประกอบด้านความปลอดภัยมีค่อนข้างสูง เพราะจากสถิติปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว มีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ

5) องค์ประกอบด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว กิจกรรมสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจะมีมากในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งทุกภาคส่วนทั้งราชการ เอกชน และประชาชน ต่างก็ให้ความสำคัญในการกิจกรรมต่างๆ เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาปกติ กิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงศาสนาก็จะไม่ค่อยมี ส่วนองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกันเช่น งานกิจกรรม เทศกาลต่างๆ งานประชุม หรือวันหยุด ก็จะมีกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในงานต่างๆ ซึ่งก็ส่งผลกระทบต่อเชิงบวกในทางอ้อมต่อการมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

6) องค์ประกอบด้านรายการนำเที่ยว ปัจจุบันบริษัททัวร์ที่จัดเที่ยวจำนวนมาก ทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่างๆ ก็ได้บรรจุรายการทัวร์ไหว้พระ และมีกิจกรรมทางพุทธศาสนาต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งเป็นแรงเสริมกระตุ้นให้คนมาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7) องค์ประกอบทางด้านสังคม พบว่าชุมชนเริ่มตระหนักถึงระบบเศรษฐกิจที่ดีขึ้นที่นำรายได้มาสู่ชุมชนจากการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเริ่มมีการพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนองกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

3. พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยละ 60

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยใช้การศึกษาเชิงปริมาณ ด้วยการเก็บแบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดขอนแก่น ร้อยเอ็ด มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ จำนวน 400 คน โดยผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังต่อไปนี้

3.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักท่องเที่ยว จำนวน 400 ราย โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 67.2 ที่เหลือเป็นเพศชายจำนวน 131 คน คิดเป็นร้อยละ 32.8 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของเพศของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	131	32.8
- หญิง	269	67.2
รวม	400	100

อายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 31- 10 ปี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37 รองลงมาคืออายุ 21-30 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32 อันดับสามคืออายุ 41-50 ปี จำนวน 53 คน คิดเป็นร้อยละ 13.25 และอันดับสุดท้ายคืออายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มอายุของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
กลุ่มอายุ		
- 10 ปี ถึง 20 ปี	24	6
- 21 ปี ถึง 30 ปี	128	32
- 31 ปี ถึง 40 ปี	148	37
- 41 ปี ถึง 50 ปี	53	13.25
- 51 ปี ถึง 60 ปี	41	10.25
- 60 ปีขึ้นไป	6	1.5
รวม	400	100

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สถานภาพสมรสแต่งงาน จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.75 รองลงมาคือสถานภาพโสด จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 33.75 สถานภาพหย่า จำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.5 และอันดับสุดท้ายคือ แยกกันอยู่ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของสถานภาพสมรสของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
- โสด	135	33.75
- แต่งงาน	231	57.75
- หย่า	18	4.5
- แยกกันอยู่	2	0.5
- อื่นๆ	14	3.5
รวม	400	100

ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือปริญญาตรี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5 รองลงมาคือมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 มัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.5 และอันดับสุดท้ายคือ ไม่ได้ศึกษา จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงค่าจำนวนและค่าร้อยละของระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูล	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
- ไม่ได้ศึกษา	6	1.5
- ประถมศึกษา	25	6.25
- มัธยมศึกษาตอนต้น	42	10.5
- มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	122	30.5
- อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	38	9.5
- ปริญญาตรี	150	37.5
- สูงกว่าปริญญาตรี	17	4.25
- อื่นๆ	-	-
รวม	400	100

3.2 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนา ในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัด
ของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัด
ของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ (n = 400) จำแนกเป็นรายข้อ

ข้อความ	ความคิดเห็น				รวม ร้อยละ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อย ที่สุด				
1. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อต้องการ ไหว้พระ พักผ่อนหย่อนใจ	10.8	56.7	30.8	1.7	100	2.77	.658	มาก
2. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อการ อบรมจิต ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา	7.5	52.5	32.5	7.5	100	2.60	.738	มาก
3. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม ปาติมากรรม และสถาปัตยกรรม	25.0	57.5	14.2	3.3	100	3.04	.726	มาก
4. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อเข้าบูชา วัตถุมงคล	18.3	60.8	20.0	0.8	100	2.97	.647	มาก
5. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อ ดูดวง สะเดาะเคราะห์ ดูฤกษ์ ตั้งชื่อบุตร	19.2	67.5	11.7	1.7	100	3.04	.614	มาก
6. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อความ เพลินเพลินกับ ภูมิทัศน์ และ สิ่งแวดล้อมภายในวัด	15.0	44.2	35.8	5.0	100	2.69	.786	มาก
7. ท่านเดินทางมาวัดในวันเทศกาล สำคัญของศาสนาพุทธ	10.0	45.0	41.7	3.3	100	2.62	.712	มาก
8. ท่านเดินทางมาวัดโดยรถยนต์ ส่วนตัว	23.3	61.7	12.0	3.0	100	3.08	.616	มาก
9. ท่านเดินทางมาวัดในเขตจังหวัด ร้อยแก่นสารสินธุ์อยู่เป็นประจำ	14.2	52.5	29.2	4.2	100	2.77	.742	มาก
10. ท่านเดินทางมาวัดเพราะเชื่อ และเคารพในเกจิอาจารย์	15.8	54.2	27.5	2.5	100	2.83	.714	มาก
11. ท่านชอบที่จะไปวัดที่มีห้อง สุขาที่สะอาด สะดวก และเพียงพอ	29.2	67.5	2.5	0.8	100	3.25	.538	มาก

ตารางที่ 6 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัด
ของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ (n = 400) จำแนกเป็นรายข้อ (ต่อ)

ข้อความ	ความคิดเห็น				รวม ร้อยละ	- x	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อย ที่สุด				
12. ท่านต้องการเดินทางไปวัดที่สามารถหักค้ำคืนได้ ทั้งเพื่อการปฏิบัติธรรมและการพักผ่อน	19.2	60.8	18.3	1.7	100	2.98	.667	มาก
13. ท่านเดินทางไปวัดเพื่อการนวดแผนโบราณ	6.7	34.2	46.7	12.5	100	2.35	.785	น้อย
14. ท่านเดินทางไปวัดเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ	5.0	27.5	53.3	14.2	100	2.23	.753	น้อย
15. ท่านเดินทางมาวัดกับครอบครัวหรือเป็นหมู่คณะ	25.0	39.2	30.8	5.0	100	2.84	.860	มาก
16. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อการรักษาстилพึ่งเทคน์ พึ่งธรรมในวันพระ	9.2	51.7	31.7	7.5	100	2.63	.757	มาก
17. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อการดับบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา	23.3	61.7	14.0	1.0	100	3.08	.632	มาก
18. ท่านเดินทางมาวัดในวันสำคัญทางศาสนา มาชมบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา ฯลฯ	45.8	47.0	7.2	0.0	100	3.38	0.619	มาก
19. ท่านเดินทางมาวัดในเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา	51.5	35.2	12.8	0.5	100	3.38	0.722	มาก
20. ท่านเดินทางมาวัดในเทศกาลสงกรานต์ /ปีใหม่	44.5	51.3	4.2	0.0	100	3.40	0.571	มาก
21. ท่านเดินทางมาวัดในเทศกาลลอยกระทง	54.8	38.8	6.4	0.0	100	3.48	0.617	มาก
22. ท่านเดินทางมาวัดในงานการกุศลประจำปี	21.3	77.7	1.0	0.0	100	3.20	0.427	มาก
รวม						2.93	0.676	มาก

จากตารางที่ 6 อธิบายได้ว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลลอยกระทง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.48 และค่า S.D. = 0.617 รองลงมาคือเดินทางมาวัดในเทศกาลสงกรานต์ /ปีใหม่ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40 และค่า S.D. = 0.571 เดินทางมาวัดในเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38 และค่า S.D. = 0.722 โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมากที่สุดคือเดินทางมาวัดเพื่อการตักบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.08 และค่า S.D. = 0.616 นักท่องเที่ยวส่วนมากเดินทางมาวัดโดยรถยนต์ส่วนตัว โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.08 และค่า S.D. = 0.632 นักท่องเที่ยวชอบที่จะไปวัดที่มีห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.25 และค่า S.D. = 0.538 ส่วนข้อที่มีการแปลผลน้อยคือเดินทางไปวัดเพื่อการนวดแผนโบราณ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.35 และค่า S.D. = 0.785 และเดินทางไปวัดเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.23 และค่า S.D. = 0.753 ตามลำดับ

4. รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

ในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus group) ด้วยการเชิญผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 ท่าน (รายนามตามภาคผนวก ค.) มาอภิปรายเพื่อสรุปถึงการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ โดยผู้วิจัยสามารถสรุปออกเป็นสองส่วนคือ 1) ด้านกลยุทธ์การจัดการภายในวัด และ 2) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวกับการจัดการภายนอก ดังต่อไปนี้

4.1 ด้านกลยุทธ์การจัดการภายในวัด

4.1.1 ด้านแนวความคิด ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบในด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและตัวพื้นที่ท่องเที่ยวซึ่งคือวัด ควรจะต้องจัดสัมมนาปรับหาแนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในวัดที่เหมาะสมลงตัวเพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากร ให้แก่สังคมและช่วยรักษาแหล่งทรัพยากรขององค์กรไว้อย่างมั่นคงยั่งยืน และต้องเพิ่มมาตรการดูแลและมัตระวังมากขึ้นและให้ความรู้ในการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพื่อป้องกันนักท่องเที่ยวทำการมิบังควร เพราะจะเกิดความเสื่อมเสียต่อวัดและภาพลักษณ์ไทย ควรเน้น 1) การชื่นชมศิลปกรรมต่าง ๆ 2) การนมัสการไหว้พระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 3) การฝึกสมาธิภาวนา 4) ความเพลิดเพลิน คติธรรม เกร็ดความรู้ ที่ได้ในการมาท่องเที่ยว 5) บริการด้านสาธารณูปโภค

4.1.2 ด้านบริหาร โครงสร้างระบบการบริหารของแต่วัด ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายดูแลและรับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวในวัดโดยตรง และมอบอำนาจการจัดการตัดสินใจพร้อมงบประมาณในการดำเนินงานให้อย่างเต็มที่มากที่สุด เพื่อความต่อเนื่องของงานอย่างมีคุณภาพ และควรจัดโครงสร้างการทำงานให้ชัดเจน โดยเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนในพื้นที่

4.1.3 ด้านปฏิบัติการ ฝ่ายที่รับผิดชอบควรมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนปรับเปลี่ยนนโยบายเชิงรุกและรับในการหารายได้เพื่อซ่อม เสริม และบำรุงอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผลทุกๆ ปี เพื่อแก้ไขจุดบกพร่องและปรับปรุง หากขาดงบประมาณก็สามารถใช้งบประมาณจากการบริจาคของนักท่องเที่ยว ซึ่งยินดีบริจาคหากได้รับการปฏิบัติที่ดี ดังตัวอย่างเช่นวัดเวฬุวัน (ศูนย์ปฏิบัติธรรมเวฬุวัน) จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับเงินบริจาคบำรุงค่าห้องน้ำ จนสามารถพัฒนาห้องสุขาที่สะอาด สะอาด และเพียงพอต่อความต้องการของผู้ไปปฏิบัติธรรม

4.1.4 ด้านการสร้างอัตลักษณ์ แต่ละวัดจะต้องสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง เพื่อสร้างเป็นจุดดึงดูดเช่น โบราณสถานทางศาสนา หรือตัวอย่างศูนย์ปฏิบัติธรรมเวฬุวัน จังหวัดขอนแก่น ที่มีชื่อเสียงทางการปฏิบัติธรรมและวิปัสสนา ทำให้เป็นจุดหมายของการเดินทางของผู้คนและนักท่องเที่ยวจำนวนมากที่ต้องการไปปฏิบัติธรรม

4.1.5 การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ เป็นสิ่งหนึ่งที่จะทำให้สถานที่มีความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นเช่น การจัดสวนหย่อม ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจเช่น รมไม้จากต้นไม้ใหญ่ และความสะอาดในบริเวณ เป็นต้น

4.2 ด้านปัจจัยที่เกี่ยวกับการจัดการภายนอก

4.2.1 การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง จะต้องเข้ามาสนับสนุนและให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้มากยิ่งขึ้น ทั้งในส่วนเรื่องความรู้ งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์

4.2.2 การสนับสนุนจากชุมชนและสังคม ในด้านการสนับสนุนจากชุมชนนั้น วัดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนและประชาชนในพื้นที่เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในศาสนสถาน และการสร้างความรู้ความเข้าใจของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) เพื่อศึกษารูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ในการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาวิจัยทั้งในส่วนของ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) โดยมี การสรุปผลการศึกษา อภิปราย และข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สรุปผลการศึกษา

1.1 รูปแบบและศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มประชากรจำนวน 17 ราย ผู้วิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) ดังแสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

	ผลการวิเคราะห์
จุดแข็ง	<ul style="list-style-type: none"> - ระบบการคมนาคมขนส่งสะดวก ทั้งสนามบิน ถนน รถไฟสายหลักผ่านขอนแก่น เป็นต้น - การเดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัวมีความสะดวก - ที่พักมีให้เลือกในหลายราคาและหลายระดับ - มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว เพราะปัญหาอาชกรรมที่เกิดกับนักท่องเที่ยวยังอยู่ในอัตราที่ต่ำเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ - มีเกจิอาจารย์ พระภิกษุ ที่ได้รับความเชื่อถือศรัทธาเป็นจำนวนมาก - มีวัดจำนวนมาก เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวหรือประชาชนได้ไปพักผ่อนทางจิตใจและปฏิบัติธรรม และสามารถพักค้างแรมได้ - งานพิธีการสำคัญทางศาสนาได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ทั้งในภาคส่วนราชการ ภาคส่วนเอกชน และประชาชนในพื้นที่

ตารางที่ 7 แสดงสรุปผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (ต่อ)

	ผลการวิเคราะห์
จุดอ่อน	<ul style="list-style-type: none"> - การไม่มีความสะดวกในสถานที่เช่น ห้องสุขาที่สะอาดและเพียงพอ - ระบบขนส่งสาธารณะเช่น รถโดยสารในท้องถิ่นยังพัฒนาไม่ดีพอเพื่อรองรับการท่องเที่ยว - ภาครัฐยังไม่ได้ให้การสนับสนุนมากเท่าที่ควร - การขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของชุมชน - การขาดเงินทุนในการพัฒนาวัด โดยเฉพาะวัดขนาดเล็กและคนยังไม่เป็นที่รู้จัก
โอกาส	<ul style="list-style-type: none"> - การที่สังคมมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และสังคมอยู่ภายใต้ระบบที่สลับซับซ้อน ทำให้วัดกลายเป็นสถานที่สร้างความสุขทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น - การส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องของรัฐบาล และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ทำให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น - การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเช่น การที่หญิงไทยมีสามีเป็นชาวต่างชาติเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชาวต่างชาติจำนวนหนึ่งซึ่งนิยมหาความสุขทางจิตใจเข้ามาสู่การเป็นนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพิ่มขึ้น - ระบบเศรษฐกิจไทยที่เจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทำให้ประชาชนมีรายได้ใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น - การเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจอาเซียน (Asean communities) ในปี พ.ศ. 2558 จะมีส่วนเป็นอย่างมากที่จะขยายฐานจำนวนนักท่องเที่ยวที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านเช่น นักท่องเที่ยวชาวลาว กัมพูชา เวียดนาม และพม่า เป็นต้น
อุปสรรค	<ul style="list-style-type: none"> - ปัญหาทางการเมืองภายในประเทศที่ยังมีอยู่ต่อเนื่อง อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวได้ - การที่ไม่สามารถเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะเช่น รถโดยสารที่ดีมีคุณภาพได้ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อนักท่องเที่ยวในประเภทแบกเป้เที่ยวด้วยตนเอง - ระบบคมนาคมสะดวกเฉพาะการใช้รถยนต์ส่วนตัว แต่ระบบขนส่งมวลชนอื่นๆ ยังไม่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยง่าย

1.2 การวิเคราะห์ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

จากการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบคือ

1) องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาในกลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์มีองค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจคือ ศาสนสถาน โบราณสถาน การมีชื่อเสียงของเกจิอาจารย์ และสถานที่ท่องเที่ยวคือวัดเองที่ให้ความรู้สึกทางจิตใจ

2) องค์ประกอบด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว การเดินทางจากพื้นที่ๆ อื่นๆ ของประเทศมายังกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์มีความสะดวกมาก โดยเฉพาะการเดินทางมาด้วยยานพาหนะส่วนตัว

3) องค์ประกอบด้านที่พัก มีกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ นอกจากนั้นยังมีหลายราคา และหลายระดับให้เลือกใช้บริการ

4) องค์ประกอบด้านความปลอดภัยมีค่อนข้างสูง เพราะจากสถิติปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับนักท่องเที่ยว มีจำนวนค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ

5) องค์ประกอบด้านกิจกรรมสนับสนุนการท่องเที่ยว ในช่วงเทศกาลวันสำคัญทางศาสนา ส่วนองค์ประกอบด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเนื่องกันเช่น งานกิจกรรม เทศกาลต่างๆ งานประชุม หรือวันหยุด ก็จะมีกิจกรรมต่างๆ ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในงานต่างๆ ซึ่งก็ส่งผลกระทบต่อเชิงบวกในทางอ้อมต่อการมาท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน

6) องค์ประกอบด้านรายการนำเที่ยว ปัจจุบันบริษัททัวร์ที่จัดเที่ยวจำนวนมาก ได้บรรจุรายการทัวร์ไหว้พระ และมีกิจกรรมทางพุทธศาสนาต่างๆ อย่างมากมาย ซึ่งเป็นแรงเสริมกระตุ้นให้คนมาเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

7) องค์ประกอบทางด้านสังคม ชุมชนเริ่มในพื้นที่เริ่มมีการพัฒนาตนเองเพื่อตอบสนองกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ เพิ่มมากขึ้น

1.3 พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือนักท่องเที่ยว จำนวน 400 ราย โดยจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 67.2 อายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุ 31- 10 ปี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 37 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สถานภาพสมรสแต่งงาน จำนวน 231 คน คิดเป็นร้อยละ 57.75 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่คือปริญญาตรี จำนวน 150 คน คิดเป็นร้อยละ 37.5

ในส่วนของพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวพบว่า นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลลอยกระทง โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.48 และค่า S.D. = 0.617 รองลงมาคือเดินทางมาวัดในเทศกาลสงกรานต์ /ปีใหม่ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.40 และค่า S.D. = 0.571 เดินทางมาวัดในเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.38 และค่า S.D. = 0.722 โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมากที่สุดคือเดินทางมาวัดเพื่อการตักบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.08 และค่า S.D. = 0.616 นักท่องเที่ยวส่วนมากเดินทางมาวัดโดยรถยนต์ส่วนตัว โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.08 และค่า S.D. = 0.632 นักท่องเที่ยวชอบที่จะไปวัดที่มีห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และเพียงพอ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.25 และค่า S.D. = 0.538 ส่วนข้อที่มีการแปลผลน้อยคือเดินทางไปวัดเพื่อการนวดแผนโบราณ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.35 และค่า S.D. = 0.785 และเดินทางไปวัดเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 2.23 และค่า S.D. = 0.753 ตามลำดับ

1.4 รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

ผู้วิจัยสามารถสรุปออกเป็นสองส่วนคือ 1) ด้านกลยุทธ์การจัดการภายในวัด และ 2) ด้านปัจจัยที่เกี่ยวกับการจัดการภายนอก ดังต่อไปนี้

1.4.1 ด้านกลยุทธ์การจัดการภายในวัด

ด้านแนวความคิด ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบในด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และตัวพื้นที่ท่องเที่ยวซึ่งคือวัด ควรจะต้องจัดสัมมนาปรับหาแนวความคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวในวัดที่เหมาะสมลงตัวเพื่อใช้ในการจัดการทรัพยากรให้แก่สังคมและช่วยรักษาแหล่งทรัพยากรขององค์กรไว้อย่างมั่นคงยั่งยืน

ด้านบริหาร โครงสร้างระบบการบริหารของแต่วัด ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ฝ่ายดูแลและรับผิดชอบงานด้านการท่องเที่ยวในวัดโดยตรง และควรจัดโครงสร้างการทำงานให้ชัดเจน โดยเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนในพื้นที่

ด้านปฏิบัติการ ฝ่ายที่รับผิดชอบควรมีแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ปรับเปลี่ยนนโยบายเชิงรุกและรับในการหารายได้เพื่อซ่อม เสริม และบำรุงอย่างมีประสิทธิภาพ มีการประเมินผลทุกๆ ปี เพื่อแก้ไขจุดบกพร่องและปรับปรุง หากขาดงบประมาณก็สามารถใช้งบประมาณจากการบริจาคของนักท่องเที่ยว ซึ่งยินดีบริจาคหากได้รับการปฏิบัติที่ดี ดังตัวอย่างเช่นวัดเวฬุวัน (ศูนย์ปฏิบัติธรรมเวฬุวัน) จังหวัดขอนแก่น ที่ได้รับเงินบริจาคบำรุงค่าห้องน้ำ จนสามารถพัฒนาห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และเพียงพอต่อความต้องการของผู้ไปปฏิบัติธรรม

ด้านการสร้างอัตลักษณ์ แต่ละวัดจะต้องสร้างความเป็นตัวตนของตนเอง เพื่อสร้างเป็นจุดดึงดูดใจและมีมีความแตกต่างจากวัดอื่นๆ

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ เช่น การจัดสวนหย่อม ห้องสุขาที่สะอาด และเพียงพอ และความสะอาดในบริเวณ เป็นต้น

1.4.2 ด้านปัจจัยที่เกี่ยวกับการจัดการภายนอก

การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและรัฐบาลกลาง จะต้องเข้ามาสนับสนุนและให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้มากยิ่งขึ้น ทั้งใน ส่วนเรื่องความรู้ งบประมาณ และการประชาสัมพันธ์

การสนับสนุนจากชุมชนและสังคม ในด้านการสนับสนุนจากชุมชนนั้น วัดต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากชุมชนและประชาชนในพื้นที่เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในศาสนสถาน และการสร้างความรู้ความเข้าใจของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

2. การอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลลอยกระทง รองลงมาคือเดินทาง มาวัดในเทศกาลสงกรานต์ /ปีใหม่ เทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยม เดินทางมามากที่สุดคือเดินทางมาวัดเพื่อการตักบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทาง ศาสนา สำหรับสิ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยววัดนั้น ซึ่งได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์ และการได้ เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรภรณ์ ระยัศรี (2551) ได้ ศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทยและ ต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณ เกาะรัตนโกสินทร์ กล่าวว่า ประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการเดินทางท่องเที่ยววัด คือการได้ผ่อนคลายความเครียด เกิดความสบายใจ และได้พัฒนาจิตใจ ทำให้จิตใจสงบ

ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในวัดต่างๆ มีความน่าสนใจ มีความงดงามและโดดเด่นเป็น อย่างมาก บางวัดมีศิลปะและสถาปัตยกรรมในวัดมีคุณค่าสูงยิ่งที่ได้สืบทอดรักษากันมาอย่างยาวนาน บางส่วนยังได้ผสมผสานศิลปะยุโรปหรือจีนเข้าไปด้วยอย่างกลมกลืน ทุกวัดต่างก็มีทรัพยากร ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเองที่ไม่ได้ด้อยกว่ากัน มีการรักษาสิ่งแวดล้อม ระบบ นิเวศ และภูมิทัศน์ นอกจากนี้แต่ละวัดยังมีสถานที่ท่องเที่ยวต่อเนื่องใกล้เคียงให้นักท่องเที่ยวได้ไป ท่องเที่ยวต่อ ทรัพยากรท่องเที่ยวของวัดเหล่านี้ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ Godfrey and Clarke (2000) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งองค์ประกอบหนึ่งในนั้น คือ ทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งจำเป็นจะต้อง เกี่ยวข้องและอยู่บนพื้นฐานของธรรมชาติ วัฒนธรรม และชุมชนเป็นหลัก ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในการท่องเที่ยว นั้น วัดทุกแห่งมีความสะดวกในการเข้าถึงและป้ายบอกทางสู่แหล่งท่องเที่ยวที่ สำคัญ ลักษณะถนนค่อนข้างดี แต่ขาดห้องสุขาที่สะอาด สะดวกและเพียงพอ

วัดที่ยังไม่มีการจัดการที่ชัดเจน สาเหตุเกิดจากข้อจำกัดต่างๆ และที่สำคัญที่สุด คือ แนวความคิดการ จัดการการท่องเที่ยวในวัดที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันของผู้ที่เกี่ยวข้องและยังไม่สามารถหาจุดที่เหมาะสมลงตัวได้ ซึ่งควรมีการประชุมเพื่อหาข้อยุติที่เป็นประโยชน์ โดยต้องยอมรับว่าทางวัดไม่ควรหลีกเลี่ยงการให้บริการทางการท่องเที่ยวเนื่องจากวัดเหล่านี้ตั้งอยู่ในกลางเมืองหลวง มีความสำคัญโดดเด่นเป็นแรงดึงดูด มีความงามทางสถาปัตยกรรม มีประวัติศาสตร์อันยาวนานที่สามารถย้อนรอยอารยธรรมของชาติและศาสนาได้ จึงมีศักยภาพสูงในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเต็มรูปแบบ เพื่อรองรับนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของไทย ดังนั้นพระอารามหลวงต่างๆ ควรจะอาศัยความค้อยเป็นค้อยไปในการพัฒนาและการจัดต้อนรับการท่องเที่ยวในวัด มีการจัดการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ และตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยปัจจัยจูงใจหลักคือ คุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว สภาพการเข้าถึง และกิจกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น

การพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างยั่งยืนซึ่ง รลิกา อังกูร (2544) ได้ทำการศึกษาความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม พบว่านโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัด ยังไม่มีการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ มากนัก เนื่องจากยังไม่มี ความชัดเจนเท่าที่ควร และขาดแคลนบุคลากรที่สามารถทำหน้าที่ในการนำชมวัด ถ่ายทอดความรู้ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัด

5.3 ข้อเสนอแนะ

ในงานวิจัยนี้ มีข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมโดยเลือกเจาะลึกลงในรายละเอียดแต่ละวัดในแต่ละประเด็น
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบเป็นระบบของแต่ละวัดเพื่อนำเสนอแนวทางในแต่ละวัดที่

แตกต่างกันออกไป

บรรณานุกรม

- กรมการท่องเที่ยว. (2553). สถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ด
 ขอนแก่น มหาสารคาม และกาฬสินธุ์ ปี 2553. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2553, จาก
<http://www.tourism.go.th>
- กาญจนา มณีแสง และคณะ. (2550). การปรับปรุงแผนการท่องเที่ยวสำเร็จรูปเพื่อตอบสนอง
 ความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทยกรณีศึกษา 7 จังหวัดภาค
 ตะวันออก(ฉะเชิงเทรา จันทบุรี ชลบุรี ตราด ปราจีนบุรี ระยอง สระแก้ว). กรุงเทพฯ :
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ขรรค์ชัย อภิสุภาพ. (2547). ความเชื่อเกี่ยวกับศาลเจ้าจีนในเขตเทศบาลนครสงขลา จังหวัด
 สงขลา. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- จริน ศิริ. (2549). การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้านการท่องเที่ยวโดยใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นฐานใน
 การพัฒนา : กรณีชุมชนเมืองก๊าด อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์หลักสูตร
 ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- จำเริญ แสงดวงแข. (2547). โลกทรรศน์ชาวไทยภาคใต้ที่ปรากฏในเพลงกล่อมเด็ก. สงขลา :
 มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง. สืบค้นเมื่อวันที่ 10
 พฤศจิกายน 2555, จาก <http://www.soc.cmu.ac.th/~wsc/data/Identity>
 28_3_05.pdf
- ชยาภรณ์ ชื่นรุ่งโรจน์. (2537). การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัย
 เชียงใหม่.
- ไชยา อมรกุล. (2545). ความเชื่อเกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ของเกจิอาจารย์ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.
 วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ชูย กำลังงาม และคณะ. (2550). รายงานการวิจัยเรื่อง การศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์
 การท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมและประเพณีของนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ตรีชฎา รัชชบางแหลม. (2540). ความเชื่อและประเพณีที่เกี่ยวกับวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
 จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ธนภุต สังข์เฉย. (2550). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ. เพชรบุรี : คณะวิทยาการ
 จัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี.

- ธนพันธ์ ขจรพันธ์. (2551). จตุคามรามเทพในมิติของทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของประชาชนในการพึ่งพาตนเอง. วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- นิลวัจน์ อังคุธนมาลี. 2551. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางไปท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโรงแรมและการท่องเที่ยว บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุษบา สิทธิการ สิริวัฒนา ไจมา และ จันทอน คำแสน. (2549). รายงานวิจัย : โครงการศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนการท่องเที่ยวจังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). แนวคิดการจัดการการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (เอกสารอัดสำเนา)
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวธุรกิจที่ไม่มีวันตายของประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ซี.พี.บุ๊ค สแตนดาร์ด.
- ประดิษฐ์ ศิลปบุตร และคณะ. (2550). รายงานการวิจัยเรื่อง ศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นในกลุ่มจังหวัดอีสานใต้. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พรชัย ลิขิตธรรมโรจน์ และ ถาวร เกียรติทับทิว. (2541). รายงานการวิจัยเรื่อง พระเครื่องกับสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีผลกระทบที่มีต่อภาวะความเป็นอยู่ทางสังคมของคนไทย. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เพชรราลี พิเสฏฐศลาศัย. (2553). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อตลาดน้ำบางน้อย จังหวัดสมุทรสงคราม. สืบค้นเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.ttresearch.org/home/images/2553_2/6.pdf
- เพทาย บำรุงจิตต์ และคณะ. (2549). รายงานการวิจัยเรื่อง ศักยภาพและความพร้อมของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พระมหาวิชาญ เลี้ยวเส็ง. (2544). พุทธศิลป์กับการท่องเที่ยว : ศึกษาบทบาทของวัดในการอนุรักษ์พุทธศิลป์เพื่อการท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์หลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

- พระมหาสุเทพ ผิวเผือด. (2545). ผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมของการท่องเที่ยวที่มีต่อวัด และชุมชนศึกษาเฉพาะกรณีวัดไผ่โรงวัว ตำบลบางตาเถร อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด สุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มธุรส ปราบไพรี และคณะ. (2550). รายงานวิจัยเรื่อง โครงการปรับปรุงโปรแกรมการท่องเที่ยว สำเร็จรูปเพื่อตอบสนองความต้องการพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสำหรับประเทศไทย กรณีศึกษา 5 จังหวัดภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- เขาวนิศ เต็งไตรรัตน์. (2554). เที่ยววัดอย่างไรให้สนุก. สืบค้นเมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2555, จาก http://www.m-culture.go.th/detail_page.php?sub_id=3125
- รลิกา อังกูร. (2544). รายงานการวิจัยเรื่อง ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม . กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัย และพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (เอกสารอัดสำเนา)
- รุ่งกาญจน์ แสงกาญจน์. (2551). ปัจจัยที่คัดลิมใจมาท่องเที่ยวและความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการท่องเที่ยว ณ วัดไชโยวรวิหาร จังหวัดอ่างทอง. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- วัชรกร รัตนกิจ. (2550). พระเครื่อง : การสื่อสารกับการบริโภคเชิงสัญลักษณ์. วิทยานิพนธ์หลักสูตร สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วัชรภรณ์ ระยับศรี. (2551). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของนักท่องเที่ยวชาวไทยและ ชาวต่างชาติที่มาเที่ยววัดในบริเวณเกาะรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมาภรณ์ คงเจริญกาย. (2548). พฤติกรรมและความพึงพอใจของผู้เข้ามาท่องเที่ยวที่มีผลต่อการ ท่องเที่ยวแบบยั่งยืนใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจ มหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- สมชาย เลี้ยงพรพรรณ. (2547). การศึกษาศักยภาพแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ใน บริเวณทะเลสาบสงขลา. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สายทิพย์ บัวเผือก. (2550). พฤติกรรมและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวไทยที่มีต่อแหล่ง ท่องเที่ยวเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรี. สารนิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขา การตลาดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). เที่ยวเมืองไทย ใครใคร่ก็อยากมา. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2555, จาก http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/citizen/news/news_travel.jsp

- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” (2554). แผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง ร้อยเอ็ด - ขอนแก่น - มหาสารคาม - กาฬสินธุ์ “กลุ่มร้อยแก่นสารสินธุ์”. ขอนแก่น : สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด “ร้อยแก่นสารสินธุ์” สำนักงานจังหวัดขอนแก่น. (เอกสารอัดสำเนา)
- สำเร็จ จันทรสุวรรณ และ สุวรรณ บัวทวน. (2544). สถิติสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุดาทิพย์ นันทโชค. (2555). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในเขตจังหวัดสิงห์บุรีของนักท่องเที่ยวสูงอายุ. บทความนำเสนอในงานประชุมเชิงวิชาการ SWUMBA Research Conference ในวันที่ 17 กรกฎาคม 2555 ณ โรงแรมจัสมิน เอ็กเซกคิวทีฟ สวีท กรุงเทพฯ.
- สุจินดา ชำดำรงเกียรติ. (2542). พิธีกรรมการปลุกเสกวัตถุมงคลของชาวบ้านโคกไร่น้อย ตำบลจัวบา อำเภอวาปีบูน จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เสรี วงศ์ไพจิตร. (2534). จุดหักเหของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ชนวนให้เกิดขบวนการนิเวศทางการเมือง. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- อภิญา เฟื่องฟูสกุล. (2546). อัตลักษณ์. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the competitive destination in the future. *Tourism Management*, 21(1), 97-116.
- Fyall, A., Garrod, B. and Leask, A. (2003). *Managing visitor Attractions, New Directions*. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Godfrey, K. and Clarke, J. (2000). *The Tourism Development Handbook*. London: Cassell.
- Hall, C.M. and Page, S.J. (2000). *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. London: Routledge.
- Jeffries, D. (2001). *Government and Tourism*. Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Kelly, William W. (1986). Rationalization and Nostalgia: Cultural Dynamics of New Middle-Class Japan. *American Ethnologist*, 13(4), 603-618.
- Smith, Melanie K. (2003). *Issues in Cultural Tourism Studies*. New York: Routledge.
- Wall, G. (1997). Rethinking Impacts of Tourism. In C. Cooper, B. Archer, and S. Wanhill (Ed), *In Tourism Development* (pp.1-10) Chichester : John Wiley & Sons.

Wall, G. and Mathieson, A. (2006). *Tourism Management*. Milton : John Wiley & Sons.

Weaver, D. and Lawton, L. (2002). *Tourism Management*. Melbourne: John Wiley & Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเลขที่

--	--	--	--

แบบสอบถาม

เรื่อง: รูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

คำชี้แจง: แบบสอบถามชุดนี้จัดทำขึ้นเพื่อนำข้อมูลไปประกอบการวิจัยรูปแบบการจัดการเชิงกลยุทธ์ด้านอัตลักษณ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ จึงขอความกรุณาให้ท่านทำเครื่องหมาย / ในคำตอบที่ตรงกับการดำเนินงานของท่านมากที่สุด หรือกรอกข้อความลงในช่องว่างที่เว้นไว้ให้อย่างครบสมบูรณ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงที่ให้ความร่วมมือในครั้งนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

สำหรับผู้วิจัย

1. เพศ		V1 ()
() 1. ชาย	() 2. หญิง	
2. อายุของท่าน.....ปี		V2 ()
3. สถานภาพของท่าน		V3 ()
() 1. โสด	() 2. แต่งงาน	
() 3. หย่าร้าง	() 4. แยกกันอยู่	
() 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....		
4. ระดับการศึกษาของท่าน		V4 ()
() 1. ไม่ได้ศึกษา	() 2. ประถมศึกษา	
() 3. มัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่า	() 4. มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า	
() 5. อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	() 6. ปริญญาตรี	
() 7. สูงกว่าปริญญาตรี	() 8. อื่นๆ (โปรดระบุ).....	

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสอบถามความคิดเห็นต่อพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงศาสนาในวัดของกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์โดยมีข้อความให้เลือกตอบ 4 คำตอบดังนี้

4. มากที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นมากที่สุด
 3. มาก หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นมาก
 2. น้อย หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อย
 1. น้อยที่สุด หมายถึง เห็นด้วยกับข้อความนั้นน้อยที่สุด

โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ทุกข้อ และกรุณาทำเครื่องหมาย / ลงในช่องคำตอบที่ใกล้เคียงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
1. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อต้องการไหว้พระ ทักผ่อนหย่อนใจ					F 1 ()
2. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อการอบรมจิต ปฏิบัติสมาธิวิปัสสนา					F 2 ()
3. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อศึกษาศิลปะ วัฒนธรรม ปาติมากรรม และสถาปัตยกรรม					F 3 ()
4. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อเช่าบูชาวัตถุมงคล					F 4 ()
5. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อ ดูดวง สะเดาะเคราะห์ ดูฤกษ์ ตั้งชื่อบุตร					F 5 ()
6. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมภายในวัด					F 6 ()
7. ท่านเดินทางมาวัดในวันเทศกาลสำคัญของศาสนาพุทธ					F 7 ()
8. ท่านเดินทางมาวัดโดยรถยนต์ส่วนตัว					F 8 ()
9. ท่านเดินทางมาวัดในเขตจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์อยู่เป็นประจำ					F 9 ()
10. ท่านเดินทางมาวัดเพราะเชื่อและเคารพในเกจิอาจารย์					F 10 ()
11. ท่านชอบที่จะไปวัดที่มีห้องสุขาที่สะอาด สะดวก และเพียงพอ					F 11 ()

พฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยว	มากที่สุด	มาก	น้อย	น้อยที่สุด	สำหรับผู้วิจัย
12. ท่านต้องการเดินทางไปวัดที่สามารถพักค้างคืนได้ ทั้งเพื่อการปฏิบัติธรรมและการพักผ่อน					F 12 ()
13. ท่านเดินทางไปวัดเพื่อการนวดแผนโบราณ					F 13 ()
14. ท่านเดินทางไปวัดเพื่อการรักษาโรคและอาการเจ็บป่วยต่างๆ					F 14 ()
15. ท่านเดินทางมาวัดกับครอบครัวหรือเป็นหมู่คณะ					F 15 ()
16. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อการรักษาศิลปะฟงเทคน์ ฟังธรรมในวันพระ					F 16 ()
17. ท่านเดินทางมาวัดเพื่อการตักบาตรถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนา					F 17 ()
18. ท่านเดินทางมาวัดในวันสำคัญทางศาสนา มามบูชา วิสาขบูชา อาสาฬหบูชา ฯลฯ					F 18 ()
19. ท่านเดินทางมาวัดในเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา					F 19 ()
20. ท่านเดินทางมาวัดในเทศกาลสงกรานต์ /ปีใหม่					F 20 ()
21. ท่านเดินทางมาวัดในเทศกาลลอยกระทง					F 21 ()
22. ท่านเดินทางมาวัดในงานการกุศลประจำปี					F 22 ()

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

.....

.....

**** ขอขอบคุณที่ท่านกรุณาสละเวลาในการให้ข้อมูลเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ ****

ภาคผนวก ข
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาวร

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

1. **ดร.อุทิศ สังข์รัตน์**
สถานวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาเอเชียแปซิฟิก
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

2. **ดร.ภัทรพงษ์ เกริกสกุล**
คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

ภาคผนวก ค
รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเชิญมาสนทนากลุ่ม

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเชิญมาสนทนากลุ่ม

1. ดร.ภัทรพงษ์ เกริกสกุล คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2. ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร สถาบันวิจัยเพื่อศึกษาการพัฒนาเอเชียแปซิฟิก
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3. นายโสภณ ดลโสภณ สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดกาฬสินธุ์

4. นายประภาส บุญสุข สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดร้อยเอ็ด

5. คุณฐานิตา วาณิชชุติกุล ร้าน Happy Relax Corner

6. คุณวิมล จำปาบุรี บริษัท จำปาบุรี จำกัด

7. นายเชษฐ นิ่มมณีภานต์ ผู้ประกอบการการท่องเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม